

140
1966 / 2.

ՀԱՅԿԵՏԻ
ՅՈՋԱՐԱՐՈՒՄ

ՀԱՄԵՆԱ 5
1966

გამარჯობა,

ქალღმერთ!

სიმღერაც და გაზაფხულო
ჩვენი მთის და ბარისო,
ვარდისთვეო, თაფლისთვეო,
შუქო ბადრი მთვარისო.
მაგ შენი მზით და ღიმილით
მიწის თვალი აივსო,
მონხვევნა და კოცნა გვინდა
შენი ღროშის ქარისო.
რწმენა ხარ და იმედი ხარ
ჩვენი დიდი ხვალისო,
ყვავილეებმა შენმა, გული
კვლავაც გაგვიხალისოს.
გამარჯობა, გამარჯობა,
ჩინო ორთავ თვალისო—
ქმობის, ტრფობის მაისო და
გამარჯვების მაისო!

ჯანსუღ ჩაკვიანი

დღეს ყელსახვევი წითელი
მიიღე გულის ძეგრით,
მაშასადამე, დღეიდან
ხარ ნორჩი პიონერი;

მაშასადამე, დღეიდან
შენი სიცოცხლის აზრი
მზის ისარივით სწორია,
მზის მახვილივით—ბასრი.

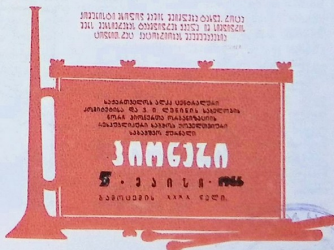
დიდია შენი მიზანი:
სწავლა და შრომა მარად,
მშობელი ქვეყნის ამაგი
არ დაიტოვო ვალად.

შენი გზა მწვანე აღმართზე
ელაგს სიმართლის ელვად,
გელის ამ გზაზე მრავალი
სინარული და დელვა...

შენ იქ მიგაფრენს ოცნება,
სად, ვარსკვლავების დასით,
ცათა წიაღში კაშკაშებს
თეთრი მივარე თუ მარსი.

აგისრულდება ყოველი
ნატვრა, სურვილი წრფელი.
შენ ხარ იმედი ხვალისა,
შენ—ნორჩი პიონერი.

სიმონ შაჰუჩიანი

10.036.

Handwritten musical notation and Georgian letters (ქ, ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, უ) are scattered around the red bar.

ნუგეზი,

ბუნაქი

ქ

სხეჯი

ნა ასეთი შურდული შამებზე სანადიროდ. პოდა, ნუგზარს ბეგრი აღარ უფიქრა, შინდის ბუჩქებში სწრაფად მოძებნა და მოსწრა ორკაბი წელი, ვიღაცას რეზინი და ტყვის აწეია ხაჭერი გამოსხოვა და სულ მალე შურდულიც მზად ჰქონდა.

მერე კი, შურდულმაც და შამებზე ნადირობამაც ისე გაიტაცეს ნუგზარი, რომ სულ მივიწყდა წვიციც და სწავლა. ზღიზღელ ღებულობდა ორიანებს და ამხანაგების გულისწყრომა და დაციწევაც კი დაიშასურა. ამაყმა ბიჭუნამ ეს იწყინა; „ღამცინით? კეთილი სულ აღარ მოვალ სკოლაში და ვის დასცილებთ იმასაც ვინაზა? — ფიქრობდა ნუგზარი და მერე დედას უთხრა, — მაგ სკოლაში სიარული აღარ შემძლია, ცუდი ამხანაგები არიან, ყოველ ღვთის ნაბიჯზე დამცინიან და მამკირებენ, გადამიყვანე სხვა სკოლაშიო.

— კი მაგრამ, რა მოხდა ისეთი, რაღომ დავცინიან? — ჰკითხა დედამ. — არ ვიცი! თუ სხვა სკოლაში არ გადამიყვან, სულ დავანებებ სწავლას თავს! — გაბრაზებით უთხრა ნუგზარმა.

— კარგი, შვილო, კარგი. ოღონდ შენ იყავი კარგად და სკოლების მეტი რაა, — დაუწყევავა დედამ.

ნუგზარსაც ეს უნდოდა, — მეორე დღეს სკოლაში აღარ წასულა. აიღო თავისი შურდული და შამებებს დაუწყო დევნა. დღეები დღეებს მისდევდა. ნუგზარმა სულ მიატოვა სკოლა. და აი, ერთხელ რაზმში თქვეს, —სიუ არ ივარგებს, ჩვენ მართლა ცუდი ამხანაგები ვიქნებით, თუ ნუგზარს არ მივხედავით და, ამბის გასაგებად ნუგზარსთან მივიდნენ სახლში. მაგრამ შინ არავინ არ დახვდათ.

დაღონდნენ ნუგზარის თანარაზმელები, უკან გამობრუნებმა დააპირეს, ამ დროს ნუგზარის დედაც გამოჩნდა.

— დედა, დედა! ნუგზარმა მხად არის? — მაშურეს პიონერმა, — რაღომ არ აღდის სკოლაში?

— ეგ თქვენ უნდა გკითხოთ. ბიჭი გადამიჩიოთ, თურმე სულ დასცინით, შეიძულეთ და ახლა მე შეკითხებით! — დაუტანა ნუგზარის დედამ. — აღარ დავინახოთ ამ მოსულეში, ნუგზარი სხვა სკოლაში გადაიყვანა. პიონერები სახტად დარჩნენ, — კეთილი გულთი მოვედით და ეს როგორ შეგვეხვიაო.

— ეჰ, წვივლეთ ბიჭებო, — ნალვლიანდ ჩაილაპარაკა რაზმის საბჭოს თავმჯდომარემ თემურ ზარნაძემ. — უფროსი პიონერხელმძღვანელს მოუხსნით, ის გვასწავლის როგორ ვეუფიცეთ.

პიონერები სკოლას მოუხსნოვდნენ. ეზოდან უფროსი პიონერხელმძღვანელი შუშანა ცხომარია და მე-სამე რაზმის საბჭოს თავმჯდომარე ნელი ჩაღუნელი გამოვიდნენ, რომ ეგეს აშკარად ეტყობოდათ, თორ რაღაც არასასიამოვნო თემზე ჰქონდათ საუბარი.

— რაშია საქმე? რატომ არ მიღიხართ სახეებში? — ჰკითხა ხელმძღვანელმა, როცა პირველრაზმელებს მიუახლოვდა.

— შუშანა ხელმძღვანელო! — მორიღებით დაიწყო ლილი ინაკაიძემ. — ნუგზარ გველესიანთან ვიყავით ამბის გასაგებად...

ლილიმ ყველაფერი დაწვრილებით უთხრა.

— პოო, ეს არ არის, კარგი, — თქვა შუშანამ და თან ჩაღუნელს გადახედა, — ხომ ხედავ, ამათაც ამხანაგის ბედი აწუხებთო, — ამოვიტოხა ხელმძღვანელის თვალებში ნელი.

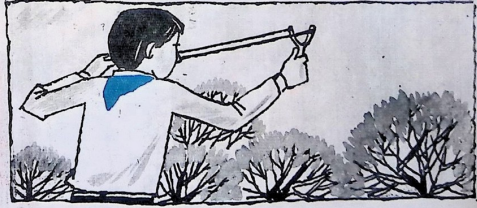
— მამსეც, ჩემო კარგებო, — განავრთო შუშანამ, — ნელის რაზმშიც აღმოჩნდა ასეთი პიონერი. მანაც

თქმარი საბავშვო

მატყარი მ. ანტონაძე

ნუგზარი და გულნაზი ხობის რაიონის სოფელ ახალსოფელში ცხოვრობენ. ორივე ერთ სკოლაში, მაგრამ სხვადასხვა კლასში სწავლობენ. ნუგზარი მეხუთე კლასშია, გულნაზი — მეშვიდეში. მათი რაზმეულ გმირი კომკავშირელის ოღვე კომეგოსის სახელს ატარებს. მაგრამ ნუგზარი და გულნაზი... თუმცა, სჯობს ყველაფერი დაწვრილებით გაიამბოთ.

ნუგზარი მაშინ მეოთხე კლასში იყო. ერთხელ სოფლის ბიჭებს შურდული დაუნახა ხელში და ძალიან გააუვიკირდა. — ნეტავ რა უნდა იყოს, მაგრამ როცა შურდულით ნასროლი კენჭით სუროს ბუჩქებზე ჩამოკონწიალებული, გაბრუნებული შამეი დაინახა, ძლიერ მოეწონა „იარაღი“ ის გადწყვიტა, — საც გაეკეთებო-

შეიძლება სკოლა, ამხანაგები, სწავლა და ახლა სკოლაში აღარ დადის. პოდა, თუ ჩვენ კარგი ამხანაგები ვართ, — ყველაფერი უნდა გავარკვიოთ. ხვალ რაზექულის შეყრებაზე ვილაპარაკოთ და ერთად ვადაწყვიტოთ, როგორ მოვიქცეთ. ახლა კი სახლებში წაით და გავცემთ მოამზადებთ.

ის იყო შუშანა ხელმძღვანელმა ნუგზარის ამხანაგები სახლებში ვიიტუტურა, რომ ახლა ნათელა მამფორია და ქეთიო ტალახაძე შენიშნა თავიანთ რაზექლებთან ერთად. პიონერები წიგნებით დატვირთულები მიდიოდნენ სკოლისაკენ. „ოპო, ეს კარგია!“ — სიამოვნებით გაითქიქრა შუშანა ხელმძღვანელმა და მოფიქრდა და წინა შეყრება, როცა განიხილავდნენ სკოლაში „პიონერული ბიბლიოთეკის“ შექმნის საკითხს; ბიბლიოთეკის გამგემ პიონერებს მოაგონა დიდი ლენინის უახლოესი თანამებრძოლისა და ბავშვების გულის მესაიღუმლის ნადედა კრუტსკაიას სიტყვები: — „ი, სადაც პიონერები მარშით დადიან, მღერიან და არ კითხულობენ, საქმე არასწორად არის დაყენებული. პიონერები, ნორჩი ლენინელები, წიგნის მეგობრები უნდა იყვნენ“. ამ სიტყვებმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს პიონერებზე და წიგნის ერთკვირეულის გამომცემების შემდეგ ყველა ჩაება „პიონერული ბიბლიოთეკის“ შექმნის საქმეში.

— გამარჯობათ, გოგოებო! — მიესალმა შუშანა, როცა პიონერები ხელმძღვანელს მიუახლოვდნენ.

— გამარჯობათ, გამარჯობათ! — მგვირცხლად უპასუხეს პიონერებმა, — ეს წიგნები კი მოვაკეთეს, მაგრამ სად დავაწყობთ?

— სად და, პიონერთა ოთახში — იქ საიმედოდ კარდაა გამოყოფილი, — თქვა ხელმძღვანელმა და მერე დასინდა, — ენახათ, ვისი რაზმი ვაიმარკებს.

სამ დღეს ეზიდებოდნენ პიონერები წიგნებს სახლებიდან. თანდათან იზრდებოდა „პიონერული ბიბლიოთეკის“ წიგნის ფონდი და სულ მალე 300 წილი მიიღწა. განსაკუთრებული აქტიურობა შექმნეს და მეგვიდელასეულზემა გამოჩინეს და ქებაც მათ დაიწახურეს, — პიონერულ ხაზზე, რაზექულის გამოიღო დროშასთან, „პიონერული ბიბლიო-

თეკის“ შექმნაში ყველაზე აქტიურ პიონერებს მადლობა გამოუცხადათ.

მეორე დღეს, გაცემითლების დამთავრების შემდეგ, მთელი რაზექული პიონერთა ოთახში შეიკრიბა. ბევრი ილაპარაკეს და იმსჯელეს, მაგრამ ვერ იქნა და ვერა, სასურველი გადაწყვეტილება ვერ მიიღეს. ბოლოს, ისევ პიონერხელმძღვანელმა აიღო სიტყვა.

— თქვენ კარგად იცით, — დაიწყო მან, — რომ ჩვენი რაზექულის გადაწყვეტილებით ყველა პიონერი აქტიურ მონაწილეობას უღებობს ყვავილების მივლა-გახარებაში, პოდა...

პოდა, ყველა მიუხვდა ხელმძღვანელს. ნუგზარი ხომ კარგი, ხელმარჯვე ოსტატი. ყვავილებისათვის კი ღვაწები და თაროებიანა სჭირია. ეთხოვით ნუგზარს, თაროების დამზადებაში დაგვეხმაროს. ის ისეთი ბიჭია, თხოვანზე უარს არ გვეტყვის, გაეხარდება კიდეც. — ამხანაგებს მთლად არ დავეწყვიტებოდა, — და სკოლასაც დაუბრუნდება. — ერთხმად გადაწყვიტეს პიონერებმა.

— ეს ყველაფერი კარგი, მაგრამ, გულხანო? გულხანო როგორ მოვიყვანოთ სკოლაში? — ფიქრობდნენ პიონერები და თან მოავიწყდათ, როცა ჩაის კრეფის დროს ციციო გურულეს ხილბანდი დაეკარგა და ზუსტად ისეთი ხილბანდი მიერე დღეს გულხანის დაუნახეს ხელში. „იი, თურმე ვინ ყოფილა ქურდი.“ — ერთმანეთს ვადაუტურჩულეს მესამე რაზექულებმა და ამერხილად გადახედეს გულხანს. ეწყინა გოგონას, — ქურდობა როგორ დამწამესო, — ბეჭი იტირა და იფიცა, — ხილბანდი დღემამ მიყიდაო, — მაგრამ ვინ დაუჭერა? ადუღებულმა გულხანზემ სხვარამ ვერაფერი მოიფიქრა, ხილბან-

დი იქვე მიაგოდ და სახლში გაიქცა. ის დღე და ის დღე, ამხანაგებს აღარ გაჰკარებია, აღარც სკოლაში მისულა. კარგა ხნის შემდეგ, როცა ციციონომ ხილბანდი თვისსვე სახლში იპოვა და გულხანზე გამართლდა, ყველას ეგონა, გულხანის წყენა ვადაუგლის და თვითონ მივა სკოლაშიო, მაგრამ შექდნენ — გულხანო ასე ადვილად არ იფიქრებდა შეურაცყოფას.

— ახლა რა ვქნათ? — იკითხა დალი კუპრაძემ.

— რა ვქნათ და, — მტკიცედ თქვა ოთარი მალაკალიძემ, — ციციო გურულმა ბოდიში მოუხადოს გულხანს, მერე კი რაზექულის სახელით სთხოვოს — მოვიდეს სკოლაში და ქუქუხა გვიცისათვის სასკოლო ფონისში შეკრებაში დაეხმაროს თამარ ინაკვიძეს და ქუქუხა გულაშვილს.

ეს აზრი ყველას მოეწონა. გულხანზემ შესანიშნავად იცის ყერვა. ქუქუხა დღეს ვერ შეიღო ჰყავს და ყველაფერი შვი აუღის. ეს ამბავი გულხანზემაც კარგად იცის და, აბა როგორი დიხარება მივობრული დახეობების ხელი გაუფროს უქუქუნა?

ნუგზარი გაოგნებული იღვა. ვერაფერი ვერ გაეგო, რა დახმარებას ითხოვდა.

— მოიცათ, ბიჭებო, მოიცათ! — შეჩერა ამხანაგები ლილიმ, — ხომ ხედავთ, ვერაფერი ვერ გაიგო. — მერე ნუგზარს მიუბრუნდა და ყველაფერი დაწვრილებით უთხრა. — ჰოდა, შენც თუ არ დაგვეხმარე თაროების დაზარალებაში, — განაგრობო ლილიმ. — ჩვენი რაზმი ჩავლავებდა.

— კი მაგრამ, მასალა? საიდან გავაჩინო?

— მასალა არის, ჩვენმა შეფებმა მოგვეცეს მეურნეობიდან, — სიხარულით უთხრა ბიჭებმა. — წამოდი სკოლაში!

— სკოლაში?

— ჰო, სკოლაში!

— არა, ვერ წამოვალ! — ჩაიდუღუნა ნუგზარმა და ხელში შურდული აათამაშა.

ლოლის ცრემლი მოადგა თვალზე. ბიჭებმა შურდულისაყენ გააპარეს მზრა. ნუგზარს შერცხვა და ლოლის მიუბრუნდა:

— გაეცეთლები არა მაქვს მომზადებული და ეს ვაჭაბატონები ისევ დამიწყებენ დაიხვიას.

— მერე, მაგაზე ადვილი რა არის?

— იმედი მიეცა გოგონას, — დღესაც ნუ მოხვალ სკოლაში, ხვალისათვის კი მომზადე და ისე მოდი! ჰო? ხომ, მოხვალ!..

— ჰო... კარგი... მოვალ... — ნაწყვიტ-ნაწყვიტ თქვა ნუგზარმა.

კარგი დღე არ აღდა ციციონ გურულს, მიღობდა გულნაზის სახლისაკენ და, რომ იტყვიან, ფეხები უკან რჩებოდა. ისწორედ ისე მიილას-სებდა.

— ბოდიში მოხადე! რა ადვილად თქვეს?! — ფიქრობდა ციციონ, — მერედა, როგორ მეჭაგრება ბოდიშის მოხდა. არა, ვითომ რა იქნებოდა თვითონ მოსულიყო? ხომ გაიგო, რომ ხილაბანდი ვიპოვე და მას არავინ არაფერს აღარ ამბობდა? მაგრამ, ეჰ, თვითონ მე ვარ დამანაშავე, ავჩქარდი, განგავი ავტეხე, არიყა მიშველეთ-მეთქი, ცამდე მართალ გულნაზის ქურდობა დაეწამე“.

ამ ფიქრებში მიადგა ციციონ გულნაზის სახლს. გოგონა უზოში გამოსულიყო და თეთრად გაქაქათებულ

სარცხს თოკზე ჰყვინდა. ციციონ რომ დაინახა, გულში უსიზრო ვრძობამ გაჰკრა, — შენს გამო არ იყო, ქურდობა რომ დამწყემსო, — მაგრამ მაინც არ შეიძინია და ღიმილით მიეგება.

შეცბა ციციონ, ასეთ შეხვედრას არ მოელოდა, — ჩემს გამო იმეცა ტკივილი გადაიტანა და ეს რა მხიარულად შემეგებო. მერე სწრაფად შეალო კუბი კარი და გულნაზის ვადაეხვია აცრემებული. ბოლოს, როცა ცოტა დამოშინდა, ხილაბანდი გაუწოდა, — შენი ყოფილაო, სხვა ვერაფერი ვეღარ მოახერხა. გულნაზიმ მშვიდად ჩამოართვა ხილაბანდი და თოკზე ჩამოჰკიდა.

— გულნაზი, რაზემულის დაეღვებით მოვედი შენთან, — ახლა უკვე თამაზად დაიწყო ციციონი. — ხომ იცი ქუთუნა გეგების ამბავი, იმ გოგოს მოწყურის ფორმა არა აქვს და ამხანაგებმა გადაწყვიტეს თვითონ შეეკერონ. შენ კარგად იცი კერვა, თუ მოხვალ სკოლაში და თამარ ინაკვიფისა და ქუთუნა გულაშვილს კაბის შეყერვაში დაეხმარები, კარგი იქნება.

გულნაზი არც კი დაფიქრებულა, ისე დაეთანხმა.

მეორე დღეს გულნაზიც მივიდა სკოლაში და ნუგზარიც. გაეცეთლების შემდეგ ბიჭებმა ნუგზარი სკოლის სახელოსნოში გააქაქეს, გულნაზი კი პიონერთა ოთახში შეიყვანეს გოგოებმა, გამართეს საკერავი მანქანა და, მერე აველფერი თავისი რიგით წვიდა.

ეს ამბავი შარშან მოხდა. გულნაზი და ნუგზარიც წარმატებით გადავიდნენ შემდეგ კლასში. ისინი ახლა კარგად სწავლობენ და სკოლის პიონერულ ცხოვრებაშიც აქტიურ მონაწილეობას იღებენ.

ჩვენი ქაზები უბოხაზი

არაღიონ ქორძი

მატყარი ზარბა ფორხინი

1

სკოლაში მყავდა ერთი ამხანაგი, სახელად ბაგრატი. ჩემზე ერთი წლით იყო უფროსი, მაგრამ ერთ კლასში ვიყავით და ვეფობობოდით ერთმანეთს. ძალიან ღონიერი ყმაწვილი იყო, მაგრამ არ ყოფილა შემთხვევა, რომ თავისი დიდი ღონით ვინმე დაეჩაგრათ, ვინცისთვის ხელი გაერტყას. არ იკადრებდა ერთხელ ერთმა უფროსკლასელმა ბიჭმა უთხრა: ღონიერი გავეჭობოთო ერთმანეთს. ჩვენს სკოლასთან სადღურგლო სახელოსნო იყო გამართული. გვასწავლიდნენ სხვადასხვა საოჯახო ნივთების კეთებას. აი, წავედი ამ სახელოსნოში. ბაგრატმა აიღო ერთი გოჯის სისქე ფიცარი, დიდი, ფართოქუდიანი ლურსმანი, დაიხვია ხელზე ცხვირსახოცი და დაბკრა ლურსმანს მუშტი. ლურსმანი გავიდა მეორე მხარეს.

— აბა, შენ ვააკეთე, — უთხრა ბაგრატმა მეტოქეს. მეტოქემ ვერ გააკეთა. მხოლოდ ხელი იტკინა. ჩვენს სკოლაში იყო ერთი მექვიშეკლასელი, ძალზე ღონიერი და ძალზე თავგასული ბიჭი — სახელად ჭუბარა. აბა, უმცროსების ცემა-ტყემა იმისი ხელობა იყო! ჩვენ ყველანი გავფრბოდით მას. ის კი ძალიან ყულოწინობდა. ჩვენი ნუგეში ის იყო, რომ ჭუბარა ცუდად სწავლობდა. ჩვენ კი ვცდილობდით კარგად გვესწავლა.

ერთხელ, დასვენებაზე, ჭუბარამ სცემა ერთ მოწაფეს. ბაგრატს გულმა ვერ მოუთმინა და ჭუბარას უთხრა:

— ეგ რა საკადრისია, ღონიერმა სუსტსა სცემო! ჭუბარამ იუკადრისა შენიშვნა.

— არამკითხე მოამბეო ბიჭებო და მიაგდეო, — დატინეთ უპასუხა ჭუბარამ.

— ღონე კამეჩისაც აქვს, მაგრამ ისიც დინჯად დადის, — ვაცინა ბაგრატს.

კამეჩს შემადარაო და ვაზელებული ჭუბარა ეცა ბაგრატს, გამოჰკრა სარმა, მაგრამ ძვრაც ვერ უყო. გაბრადა ჭუბარა, ჩაბღუჭა ორივე ხელით, მაგრამ მაინც ვერაფერი უყო, ვერ წაქვია. მთავარი კი ეს იყო — უნდა წაქვია!

ჩვენ, მებუთე კლასის მოწაფეები, სულგანაბული ვუყუარებდით ამ სურათს; ასევე დაძაბულად უყურებდნენ მექვიშეკლასელები, რომლებსაც არ უყვარდათ ჭუბარას მეტატირობა და უხეშობა, მაგრამ პირში თქმას ვერ უხედავდნენ, ერიდებოდნენ, ხან გაუცინებდნენ კიდევ, მაგრამ ვაი ასეთ სიცილს.

ახლა კი, ახლა, როცა ორი ღონიერი ბიჭი ერთმანეთს ეცა, ყველამ წრე გავაკეთეთ და ველოდით, სუნთქვაშეკრულნი ველოდით, რით გათავდებოდა ეს შეტყინება. საქმეს ისიც აძინებდა, რომ ჭუბარა ორი წლით უფროსიც იყო ბაგრატზე. ჭუბარას გაღაბული ბიჭიც იქვე იღა, ცრემლები ჭერ ან შერობოდა, ლოყებზე ალი მისდებოდა, ზღუქუნებდა და ელოდა, ელოდა... გაღაბულმა ბიჭმა დაწმუნებულ იყო, რომ სიმაართე გაიმარჯვებდა. იქვე იღა ის ბიჭიც, ბაგრატი რომ შეეჭობებოდა გამოიწვია და ფიცარში ლურსმანი ვერ გაატარა. იღა, თვალში გაფართოებოდა, სუნთქვა გახშობებოდა. ეტყობოდა, რომ მისი თანაგემოდა ბაგრატის მხარეზე იყო.

გაისმა ზარი. გათავდა შეხვედნა. „გაკვეთილის შემდეგ!“, — უთხრეს მოკრინილებმა ერთმანეთს და შევიდით ჩვენ-ჩვენს კლასებში.

2

გაკვეთილზე ძალიან ვეღვავდი. მასწავლებელს უკვირდა, რომ ყველაზე დიწხ მოწაფეებსაც მოუსვენებოდა ეტყობოდათ. არ იქნა და არ იქნა — არ გათავდა გაკვეთი-

ლი. ერთი ხუმარა მოწაფე გვეყავდა, სახელად ჭოკნა. — ხარლამშია დაეძინებოდა, — თქვა მან, — წავალ გავადვიძეო.

ხარლამშია სკოლის დარაკი იყო. ის რეკავდა ზარს. ჭოკნამ თითი ასწია და მასწავლებელს კლასიდან გასვლის ნებართვა თხოვა. მასწავლებელმა გაუშვა. ჭოკნა გავარდა კარში. ცოტაც და, დაბრუნდა დაღონებული, დაჭადა მერსზე და თითებით ვაინძინა: — კიდევ ოცი წუთი დარჩაო.

ბოლოს, როდის-როდის, ვაისმა ზარი. ამოვისუნთქეთ თავისუფლად, სიხარულით, დაველოდეთ მასწავლებლის კლასიდან გასვლას და გავცვიფდით გარეთ.

ორივე კლასს ეწოდა ვაიკრიფა. გავაქეთეთ წრე, გამოვდინეთ მოჭიდავენი.

ჭიდაობა ჩვენს სკოლაში თამაშობის ერთ-ერთი სახე იყო. ოღონდ, წესად იყო შეზღუდებული: ღონიერი მასზე უხსტს არ დაეძინებოდა. მხოლოდ ტლომ ტლოს გაეჭიბინებოდა ხოლმე. ეს იყო და ეს. რასაკვირველია, ორში ერთი წაიჭიციოდა, მაგრამ არავის სწყინდა: თამაში—თამაში იყო!

ახლა კი, ახლა ეს ჭიდაობა თამაშობა არ იყო. ჩვენ ყველანი ვგმობობდით, რომ ერთმანეთს დაეჭიდა სკოეთ და უხსტსა. და თუმცა ორივე ჩვენი ამხანაგი იყო, ბაგრატი და ჭუბარა, ჩვენ ბაგრატის გამარჯვება გვიწოდოდა, ჩვენ სიკეთის გამარჯვება გვიწოდოდა...

ბოლა, დეტაკენე ერთმანეთს ბაგრატი და ჭუბარა. ჭერ კისერში ჩაავლეს ხელი ერთმანეთს, შემდეგ ქამარში. რა ხერხს არ მიმართეს, რა ფანდი არ იხმარეს... ახა გვერდულელი, ახა სარმა, ახა კისრული... ვერც ერთმა ვერ გააკრა მოწინააღმდეგე ბეჭებით მიწაზე. ჭუბარა უფრო მოქნილი იყო, უფრო მაღალი, უფრო შემტევი. ბაგრატი — უფრო დაწევი, დაბალი, უფრო მომთმინე. ბოლო გაკვეთილიც ხომ გათავდა და ბაგრატი არ ჩქარობდა.

ხეობები დაღბანს გაგრძელდა. ჭუბარას გალაგებული ბიჭი იქვე იდგა და სახეზე ფერ-ფერი ასდიოდა.

ბევრ ტრიალში, ეტყობოდა, ჭუბარა დაიღალა. ბოლოს ბაგრატმა წელში ისე მაგრად მოუჭირა რკინის მკლავები,

რომ ჭუბარას სუნთქვა შეეკრა, ორივე ბეჭით მიწაზე გაიშტა.

გაიშტა და იუკადრისა. რომ წამოდგა, ჩხუბზე გაიწია. მაგრამ ჩაერგინე უფროსი მოწაფეები და არ მისცეს ნება.

— ქიღობა ჭიდაობა, — უთხრეს ჭუბარას. — ჩხუბი სირცხვილია ჩამოართვი ხელი!

ჭუბარას ეყო ვეპაცობა, ხელი ჩამოართვა ბაგრატს. გავგებარდა ბეჭებს, გავგეხარდა, რომ უხეშობამ და ტლანქმა ძალამ ქელი მოიხარა სიკეთისა და სიმაართის წინაშე!

უკანასკნელ კლასში რომ გადავიდა, ზაფხულის არდადეგებზე, ბაგრატი მატროსად დედლა გემზე. მაშინ ბაგრატი მეთექვსმეტე წელში იყო.

ბაგრატმა მოლოდინი ხმელთაშუა ზღვა და პირველი სექტემბრისათვის ფოთში დაბრუნდა.

— ახა, მიამბეთ, — როგორ გაატარეთ ზაფხული? — გვითხრა კლასის დამრიგებელმა. ჩვენც ვუამბეთ. განსაკუთრებული უხრადლება, რასაკვირველია, ბაგრატმა მიიქცია. ერთმანეთს ცვლიდნენ ქალაქების სახელები: სტამბოლი, ათენი, მესინა, მარსელი, ალექსანდრია... ჩვენ ამ ქალაქებს გეოგრაფიის სახელმძღვანელოდან ვიცნობდით, ბაგრატმა კი პირადიდ ნახა და, რატომაც, გავგებარდა ის, რომ ჩვენმა ამხანაგმა ეს ქალაქები ნახა. და ბოლოს ბაგრატმა თქვა:

— კარგი ქალაქებია, მაგრამ... ფოთში რომ ჩამოვედით და ჩვენი ენა გავიგონე, ცრემლები გაღმომცვივდა..

ჩვენ ეს გავგვიყვირა.

მასწავლებელმა გაკვირვება რომ შეგეტაცყო, აგვისნა:

— საშოშოლო და დედუნა ყველაფერზე ძვირფასია აღამინისათვის!

— შე 18 მანეთი მქონდა ჭამაგირი, — გვითხრა ბაგრატმა. — ამ წელს სწავლის ფულს მე თვითონ გადავიხდი, ჩემი ფულით!.. დედაჩემსაც ერთი კარგი ხაყაბე ჩამოვუტანე მარსელიდან...

ბაგრატმა თბრობა დაამთავრა. მასწავლებელმა შექო იგი, ჩვენ კი ასე გვითხრა:
— იცოდით, ნამდვილი კაცი ის არის, ვინც პატიოსანი შრომით ცხოვრობს...

სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, ბაგრადი ისევ მატროსად წავიდა გემზე. ვახტა კაპიტნის თანაშემწე. იყო მონაწილე პირველი მსოფლიო ომისა. სამოქალაქო ომის დროს ბოლშევიკებს ეხმარებოდა, თავისი გემით იარაღს აწვდიდა შავი ზღვის ნავსადგურის მუშებს, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ გემის კაპიტანი იყო. მუშაობდა ფოთში.

ერთხელ მისი გემი დიდ დღეღავაში მოხვდა, ოსმალეთის სანაპიროზე. გემი ძველი იყო და ვერ გაუძლო ტალღებს. დაწყო ჭრიალი. ბაგრატმა ყველა მატროსი ფელუგებზე გადასხა, და სანაპირზე გასვლა უბრძანა.

— თქვენი, კაპიტანო? — ჰკითხეს მატროსებმა.
— მე და ჩემი გემი ერთად ვცხოვრობდით და ერთადვე დავამთავრებთ სიცოცხლეს, — უპასუხა ბაგრატმა.

ზღვაზე წესია ასეთი: გემი როცა ილუბება, კაპიტანიც ილუბება გემთან ერთად. ეს შეზღვევარების ტრადიციაა და ერთგვარი რომანტიკა — ლამაზი რომანტიკა!

ისიც უნდა ითქვას, რომ საბჭოთა პირობებში ამ წესის დაცვა სავალდებულო არაა.

მაგრამ ბაგრატმა არ უღალატა ტრადიციებს. დადგა კაპიტნის ბოგირზე და მშვიდად დაელოდა მიცხრე ტალღას.*

აი, მოვარდა მეცხრე ტალღაც. ეცა გემს. შვარხია, შვარყია, და გემმა კიროთი იწყო ჩაძირვა. ნავეზში მჭდომი მატროსები წამოდგნენ, ქუდი მოიხადეს და დაუტრიალ საზარისკენ, თვალში ცრემლით ვააციდეს რაინდო კაპიტანი..
აი, ასეთი იყო ჩემი კარგი მეგობარი, ბაგრადი!

* ასე უწოდებენ მეზღვაურები ყველაზე დიდსა და სახიფათო ტალღას.

ი. შამუგაძემ: თუ სახელის შოვნა გინდა, დღეს ისეთი ნერგი დარგე, რომ ხვალემა მაღლობით სოქვას: ნანერგითა შენნი მარგე.

მ. გომრპი: აღამაინასავან მხოლოდ მისი საქმეები რჩება.

მ. მენაღლი: პიროვნება მხოლოდ იმით როლი ხასიათდება, თუ რას აკეთებს იგი, არამედ იმიტაც, თუ რომლირ აკეთებს.

კლიმუგაული: როცა სახლიდან გაღისარ, იფიქრე იმაზე, თუ რის გაკეთებას აპირებ, ხოლო როცა შინ დაბრუნდები, იმაზე დაფიქრდი, —რა გააკეთე.

ბ. ლიხტენშტერმი: ისინი, რომელთაც არასოდეს არ სცალიათ, ჩვეულებრივ არაფერს არ აკეთებენ.

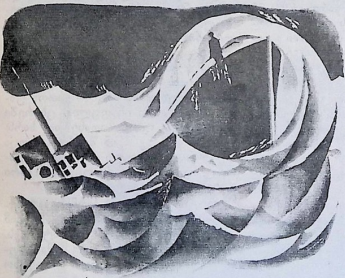
პითაგორა: ქანდაკებას ამშვენებს შესახედაობა, კაცს კი —მისი ნაღვაწი.

ლ. ტოლსტოი: აღამაინები იმიტაც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, რომ ერთნი ჯერ ფიქრობენ, მერე ამბობენ და აკეთებენ, მეორენი კი ჯერ ამბობენ და აკეთებენ, ხოლო შემდეგ ფიქრობენ.

...ნურ ერწმუნებით ნურც თქვენს, ნურც სხვების სიტყვებს, ენდეთ მხოლოდ საქმეს —თქვენსასაც და სხვებისასაც.

ბ. შრანალნი: მართალია, რომ საქირა ბევრი რამის გაკეთება, შენ კი, შესაძლოა, არა გაქვს დიდი ღონე; მაგრამ მოჰკიდე საქმეს ხელი გულიონად, და კარგ შედეგს მიიღებ, ვინაიდან წყალი წვეთ-წვეთობით ქვას ხვრეტს; მოთმინებითა და გულმოდგინე გარჯით, თავგმა მაგირი გადარღნა; პატარ-პატარა დარტყმებით შეიძლება უზარმაზარი მუხა წამოაქციო.

...ნურ გადასდებ. სახვალიოდ იმას, რისი გაკეთებაც დღესვე შეგიძლიათ.

„სიღარიბეა და მოკამაგირეობაში დავლია ჩოხელს თავისი ახალგაზრდობა, მაგრამ მისი ცისფერი თვალები ახლა ისე კეთილად იციქრებოდნენ, თითქმის ქვეყანაზე კარგის მეტი არაფერი უნახავთ“.

კონსტანტინე ლონტოვიძისძე.
(„სიკლხების ცისკარი“)

ეს კეთილი მოზუცი, საბჭოთა ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ცოცხალი მატარებელი, წყნარად რომ დაბნობენ ჩვენი დედაქალაქის ქუჩებში, ზემოქედის კომუნის დამაარსებელი კობა ჩოხელია.

ვინ მოსთვლის, რამდენი სიმწარისა და უბედურების მომსწრეა იგი თავის ახალგაზრდობაში...

— ჩემი მამა-პაპა, — ივანეძე მოხუცი, — დუშეთის მავრის სოფელ ჭულისში ცხოვრობდა. მათი შემოსავლის ერთადერთი წყარო მეცხვარობა იყო. დედაჩემს, ქალთაშუბ ბუბუნანურს, ექვსი შვილი ჰყავდა, როცა მამაჩემი, ხარისალი, მთაში ზეავს გაუტანა; ორი თვის შემდეგ კი მეშვიდე შვილად მე დავბადებულვარ.

ოჯახზე მამაჩემის ძმა შიოლა ზრუნავდა, რომელიც აუბანლვო ჯაფან ორივე თვალთი დაბრძანა. ჩვენს ოჯახს ძალე თავს დაატყდა კიდევ ერთი უბედურება — მოულოდნელად გარდაიცვალა ჩემი უფროსი ძმა.

ათი წლის რომ ვიყავი, შიოლამ ხელზე ხელი მომიჭირა და გულნატყენმა მითხრა: რბილი ხელები გაქვს, მთიელი კაცი ამ ხელებით თავს ვერ იჩრჩისო. დავნადვლიანდი. ნახევრად მშობიარეობილი პატარავი ძლივს ვყოფილხარ დღემდე პულისა და, მე თუ ჩემი მარჯვენის იმედი აღარ მეტყნებოდა, რა უნდა გვექნა?

იმევე შეოდღომანზე ბიძაჩემმა ში-

ოლამ მუხლზე დამისვა, ხელით გამზობა და მითხრა:—უკვე ვეკაცი ხარ, ოჯახს უნორს, მოკამაგირედ უნდა დავაყურო.

დღივარი მეცხვარეები შორაქის საზოგადორო საძოვრებზე ვასამგზავრებდა ემზადებოდნენ. მეც, როგორც მოკამაგირეს, ხელში კობალა მომცეს და ცხვრის ფარას გააყოფოს.

დიდხანს სიარული ვერ შევძელი, ცხენზე ავიდებოდი ხურჯინის ცალთვალში მარლის გობი ჩადეს. მეორე თვალში კი მე ჩამსვეს და ასე ჩამიყუანეს შორაქიში...

ასე დაიწყო კობა ჩოხელის დღი

1918 წლის 14 იანვარს კობა პარტიის რეაგულით თბილისში ჩამოვიდა.

1918 წლის 8 ივნისს, სსშ-მ გეგმუქორისა და ლალი სუხიშვილის მეთაურობით, დიწყო დუშეთის გლეხთა აჯანყება მენშევიკური მთავრობის წინააღმდეგ. 28 დღე იბრძოდნენ, მაგრამ აჯანყება დამარცხდა. კობა ჩოხელი, სსშ-მ გეგმუქორთან ერთად, ჩრდილოეთ კავკასიაში გადავიდა.

დუშეთის ბოლშევიკურ ორგანიზაციასთან კავშირის აღსადგენად და მისთვის დახმარების გასაწყვეად, კვლავ კობა გაგზავნეს. გზაში ეჭვი რომ არავის მიეტანა, კობა ჩოხელს უშოვეს

კობა ჩოხელი

ცხოვრების შტა. ობოლი მწყემსი ზამთრობითი მოზაქისა თუ წინამძინდორის საზოგადორო საძოვრებზე, ხოლო ზაფხულობით — მშობლიური არხობის, გულისის, ხანმატისა და წუბლოვანის მთების იალაღებზე ალდებდა სხვის ცხვარს. ცხოვრების უკუღმართობამ ბევრგობიდანვე აგვმა მწარე ნაღველი კობა ჩოხელს.

სხვის მოკამაგირეობაში გაატარა კობამ თავისი სიბუბუკე. მერე მუშის არბიაში გაიწვიეს. ერთი უბედურება — მეორე შეესცვალა.

ოქტომბრის რევოლუციამ კობა ჩოხელს ქალაქ ბაღდაში მოუწყო. იქ აირიგო ბოლშევიკი ჯარისკაცთა 20 დეპუტატები, მათ შორის იყო კობა ჩოხელიც. დეპუტატები რუსეთში გაავაზავენეს, მაგრამ ისინი ბაქოში, გემინდ გადმოსვლისთანავე, დააბატონეს.

1917 წლის დეკემბერში პარტიებში გამოქოხნეს — ვის რომელი პარტია გსურთო. უმარჯესობამ ბოლშევიკებს მისცა ხმა, რისთვისაც მათ სასტიკად გაუსწორდა ე. წ. „ლიდასა დისვიხია“.

დეკემბრის დამლევეს ბაქოში ინგლისის ჯარი შევიდა. ბოლშევიკი პარტიებზე დახვრება ელოდათ. ბაქოში მომუშავე ბოლშევიკებმა საიდუმლო კავშირი დამაყრეს მათთან და გაქცევა მოუწყვეს. კობა ჩოხელი და ბოლშევიკი ჩაჩაურთივე ქალაქ როსტოვში ჩვიდნენ, სადაც დამფუძნებელი კრება მიმდინარეობდა.

„ტუქა“ და ორი ტომარა სიმინდი. გაუფორმეს საბუბუკე, ვითომ დუშეთის ველადკავკავში სიმინდის საყიდლოდ იყო ჩამოსული და სოფელში ბრუნდებოდა.

კობა მშვიდობიანად ჩავიდა ფანანურში, მაგრამ დუშეთში წასვლა სახიფათო იყო, რადგან მისი სოფელი უკან რჩებოდა. დუშეთის მახლობლად, სოფელ ქისხეში იყო განთქმული მეთხავე ზაქარი სინჯარაძე. კობამ სახიფათო იყიდა, ქულის ყალბაში ჩააწყდა და გზა ვანაგროში, ვითომ სამიჯობად მიდიოდა.

კობა დანიშნულ დროზე მივიდა დუშეთში, სადაც არალეგალიური კრება უნდა შემდგარიყო, მაგრამ სხვა ორგანიზაციების წარმომადგენლები არ მოვიდნენ. კრება ერთი კვირით გადაიდო. კობას იქ ყოფნაზე ეჭვი რომ არ მიეტანათ, იყიდა ერთი ხარი და ბაზარის კარბთან მიიბანა, — ვითომ უნდა ვაყიდა და იმ ფულთი ცხვრები ვეყიდა. სიქ ძვირს აფასებდა ხარს, რომ ყიდვა ვერავინ შესსენდა. როცა შეატოობინეს, ყველა ამხანაგი დანიშნულ ადგილზე მოვიდა, კობამ ხარი ნახევარი ფსში ვაყიდა.

პარტიის რეაგულია პირნათლად შესარული და უკან გაბრუნდა, მაგრამ გზაზე მენშევიკებმა დააბატონეს. კობა მალე გაქცა და ისევ სსშ-მ გეგმუქორის რაზმი შევიდა. იქ გაეცხო სერგო ორგანიზაციის, რომელიც წითლების მე-11 არბიას აყალიბებდა.

კობა არმიასი ჩაირიცხა და მე-18 დივიზიაში იბრძოდა სამკითხა ხელი-სუფთების მტრების წინააღმდეგ...

1921 წლის 18 თებერვალს, დილით, კობა ჩოხელი, მე-18 დივიზიასთან ერთად, მენშევიკების წინააღმდეგ აჯანყებულ ქართველი გლეხების დასახმარებლად შეძროვიდა საქართველოში. იგი დატოვებული იქნა რევოლუციური კომიტეტის თავმჯდომარე და, წითელწყაროს რაიონის სოფელ ზემოქედში, სადაც იმამად დღემდე მთიანი სოფლებიდან ჩამოსასულბული გლეხობა ცხოვრობდა.

ჩიდა სამოქალაქო ომის ქარიშხალი. ახალგაზრდა სამკითხა ხელისუფლება შეუდგა დაწვერილი მებრძოლების აღდგენას. რუსეთში დიწყო გლეხთა ლტოლვა კოლექტიური მებრძოლისავენ, შეიქმნა სამიწათმოქმედო ამხანაგობები. კოლექტიურმა შრომამ ისინა ხელმოკლე გლეხობა.

საქართველოშიც ვაჩნდა კოლექტიური მებრძოლის პირველი მერცხალი — სამთავისის კომუნა.

კობა ჩოხელის ხელმძღვანელობით ასეთი კომუნა შეიქმნა სოფელ ზემოქედშიც. ამ კომუნაში 17 კომლი გაერთიანდა. კომუნარებმა შეადგინეს ოცდაათმხლელის წესდება.

წესდების ერთ-ერთი მუხლი მიუთითებდა, რომ თუ ვინმე კომუნიდან გავიდოდა, სამებრძოელი წლის დამთავრებამდე მას თავისი ქონება არ დაუბრუნდებოდა. კომუნის პირველი წარმატებებით გაბოროტებული კულაკები ყოველწლიურად ცდილობდნენ სახელი გაეტეხათ კომუნისათვის. მათ გადლობდნენ რამდენიმე გლეხი და ისინი კომუნიდან გავიდნენ. წესდების

თანახმად, კომუნიდან გასულებს თავიანთი ხარები აღარ დაუბრუნეს. გაჯავრებულმა გლეხებმა ამიერკავკასიის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარეს ფილომე მახარაძეს გაუგზავნეს განცხადება. ფ. მახარაძემ კობას მისწერა, დაუბრუნე ყველას თავიანთი ქონება, ნუ გავადიხანებენ გულგაცემს, მოვა დრო და თავიანთ შეგვეხვეწებიან კომმუნერეთიანი შესვლასო.

ფ. მახარაძის თხოვნას თუ შესარულბდა, კობა იქნებოდა წესდების დამრღვევი და ისედაც მოუმაგრებელ კომუნას სახელი გაუტყდებოდა. სხვაგვარა იყო, ჩოხელმა ფ. მახარაძეს მოკლე პასუხი დაუბრუნა: „ვიწიანდ თქვენი ბრძანება ჩვენს წესდებას ეწინააღმდეგება, უარი ეთქვას!“ ამრიგად, კომუნიდან გასული გლეხები ისევე უკან დაბრუნდნენ, — აქაც დამარცხდნენ კულაკები.

კომუნარებმა 1927 წელს ააგეს ორსართულიანი საცხოვრებელი შენობა და გომურებს დადწიეს თავი. კომუნისათვის წარმატებებმა სოფლის მეურნეობის დიდი ნაწილი მიიზოდა, მაგრამ კულაკებისა და ვეღად გაავარდნილი ყაზაღების შიშით ჭარ კიდევ ეკრძო მებრძოლ დარჩენას არჩევდნენ. ახალგაზრდებს კი კომუნა იტყავებდა. კომკავშირელები — ალექსი ბეკაური, მიხეილ ჩოხელი, სანდრო კობაძე, შალკო კობაძე და სხვები კომუნაში გაერთიანდნენ მამების ნებაართვის გარეშე.

1928 წელს მოსკოვში შეიქმნა საკავშირო ორგანიზაცია „კოლხოცენტრი“, რომლის პირდაპირი მოვალეობა იყო ხელმძღვანელობა და დახმარება

გაეწია სასოფლო-სამებრძოლო პიტელებისათვის. კობა ჩოხელი „კოლხოცენტრის“ პირველ ყარბოლს ემსახურებოდა, როგორც ამიერკავკასიის წარმომადგენელი, და არჩეულ იქნა „კოლხოცენტრის“ წევრად.

კოლექტიურმა მებრძოლებმა დარბი გლეხაკობა შეძლებული ცხოვრების გზაზე დააყენა. 1929 წელს დღემდე არსებულ ჩამოვლიან 85 კომლითა კომუნაში გაერთიანდა.

1932 წელს კომუნა სასოფლო-სამებრძოლო არტელად გადაკეთდა, რომელშიც მთელი სოფლის გლეხობა გაერთიანდა. კობა ჩოხელი 1948 წლამდე ხელმძღვანელობდა კომუნის ბაზაზე შექმნილ ძლიერ სასოფლო-სამებრძოლო არტელს, შემდეგ კი პენსიაზე გადავიდა. კომუნელების ხელმძღვანელობა თავისთავად აღბრძოლ არჩენ კობაძეს ჩააბარა.

***

80 წელს მიღწეული სანდომიანი მოხუცი კობა ჩოხელი ვაღძობილი ჩაივლის ხოლომე სოფლის შირას და უმალი თვალის წარმოუდგება 1921 წელი ზემოქედში, როცა აქ თავისუფლების შუბე ამოანათა, ტალახიანი გზებში, აქა-იქ მიმოფანტული გომური ბინები...

ასსოგის და კობას პირველი ოთხწლიანი სკოლის დარსიდა ზემოქედის, ქვემოქედისა და არხილეთისკოლის მოსახლეთათვის. ახლა კი სამივე სოფელში საშუალო სკოლებია. კულტურის ყველა სიკეთით გასხივინებული სოფელი ზემოქედი გაბედულად მიდის წინ.

თბილისში, ვეა-ფშაველას პროსპექტზე ცხოვრობს სახელოვან კომუნართა თავკაცი, რევოლუციის წარისკაცი კობა პაპა, ოთხმოცი წლის გადასახელოდან კმაყოფილი გამჭურვებ ნავნელოლ გზას და მომავალი დღეების სიკეთით ბედნიერი ხარობს თავის შვილოშვილებთან — პატარა ნინასა და კობასთან.

ასეა, სამშობლო არავის დაუკარგავს ხალხისთვის გაწეულ ამაგს. ამას მტყველებენ კობა პაპას მეორეზე აკიაფებული ლენინისა და შრომის წითელი დროშის ორდენები. ამას მეტყველებს უმაღლესი მთავარსარდლობის მადლობა, რომელიც მან სამამულო ომის წლებში თავდადებული შრომისათვის დაიმსახურა.

კობა ჩოხელი ზვიონისში დაბადდა

მიორბი მოჩივაპოლი.

■ გახსმევანება და მომეტატი

კარგად გადმოგვცა გიორგი მახარაშვილის წერ კიდევ ჩამოუყალიბებელი დამოკიდებულება საკუთრისადმი. სხდ არის მისი ადვილი — სოფელში, თავის ეტრიაშივე, თუ ფრანგულ, თავის და ახალად დაბნის სიცოცხლის დასავადალ წერნა მრავალსადაც დაბად აგრეთვე აჩვეული გაუთავალისწინებელი რიტუალი გიორგი მახარაშვილისა, რომლითაც იგი არცაღის მიმართავს: «Говорил я Аркадий, не надо звать, не надо звать!» — ეს გადაღების დროს მოულოდნელად წამოიხანა სიტყვა ზაქარიაზე და იქვე საერთო სიცილი გამოიწვია.

ზნორია ისმენა საკითხი: ვინ აუენებს კინოაპარატს განსაზღვრული კუთხით, ვინ არჩევს ე. წ. „გადაღებულ წერტილებს“ გადაღების დროს — რეჟისორი, ოპერატორი თუ მხატვარი? ამ კითხვებზე ვასუბნის ვაცემა მღირონ მშენილა, ეს ინფორმაციები მისი მითხრობის მილიანად ოპერატორების ანდონენ, ზოგიერთები კი ამას კოლექტიურად სწევენ — მხატვართან და ოპერატორთან კონსულტაციის შემდეგ. ზნორიად ზოგიერთი ოპერატორი (მგალითად, ურუსუსევი) აღიგებენ: „გაუზავნელი წერილი და „იგი — კუბა“ კადრის რაჯურის, აპარატის მოძრაობასა და კომპოზიციას იუენებს ოპერატორთან ოსტატობის საჩვენებლად. ეს, რა თქმა უნდა, ვინცას აუენებს ფილმის საერთო შინაარსს. არ უნდა დაჯავიწუდეს, რომ კადრის გადაღება და მნიშვნელოვანი საქმეა, მაგრამ იგი თვითმზანი არ არის, ისე უნდა დაჯავიწუდო აპარატ გადასაღები მიხივტის წინ, რომ მან, სპირიტუალურ ყოვლისა, გამოხატოს მომხდარი შინაგანში შექცევა. იტალიელი პროფესორული კინოსტატების ნაშუაგურები თუენდ ვერასოდეს ვერ შეინაგვი ოპერატორულ ფანდებს, განსაკუთრებულ რაჯურისგან, განათების რამიე არჩიეულებრივ გადაწყვეტებს, ან პანორამათა იმყო სავრცლას და უწყებობას, რომ შერე დასავრცლად რაჯურის გადაღება. მაგრამ ვინაა ტაბლოური ფილმების გამოსახვითი მხარე არ დასა მალად დონეზე? საქმე იმისა, რომ იტალიელი პროფესორული ოსტატები, მიიღებენ რა რიტალისტური სმარატის გადმოცემისგან, რიგდებინან ყოველივე იმას რაც ზედრე ხელოვნურებისა შეიტანს მათი ნაშუაგურში. მათი ამოცანაა მაქსიმალური უბრალოება, — ხოლო ამის მიღწევა კიდევ უფრო მეტ ოსტატობას მოითხოვს, ვიდრე ხანგასწავლი რაჯურისები და განათების შექმრადლების ზედრეტი აქტივობება.

ამგვარად, ჩვენ გადაღების წარმოების თითქმის ყველა ძირითად მომენტს გვეცინით. როდესაც გადაღები გზავთ გადაღების ყველა გათავალისწინებულ კადრს, შეიძლება ითქვას, რომ კინოფილმის გადაღების პროცესი დამთავრებულია, მაგრამ არ იფიქროთ, რომ ფილმი უკვე მზად არის. გადაღების დამთავრებით საქმე არ თავდება — წინ კიდევ ბევრი სამუშაოა.

გადაღება დეტალირებები (ე. ი. სტუდიის პავილიონებში), როგორც წინი, მიმდინარეობს სინქრონულად. ე. ი. გადაღებთან ერთად მისი ჩამწერი აპარატები იწერენ დაილაგსა და მზურას, რომლებიც თანახლავს მოქმედების (კარის გადაღება, ფეხის მხე, ვარსკლავ და სხვ.). მაგრამ ნატურალურ გადაღების წარმოება უყოველთვის ვერ ხერხდება სინქრონულად. საქმე იმისა, რომ როდესაც გადაღები გზავთ იმყოვება ბუნებაში გადაღებზე, იქ მსახიობის მიერ წარმოქმნილ ფრაზებთან ერთად ისმის ბევრი, გარშემო მხარე, რაც ხელს უშლის მისი ხარისხზე ჩაწერას. ეს საკუთრივ ვასაგებია: წარმოადგინეთ რომ გადაღება მიმდინარეობს თბილისის ან რომელიმე სხვა ქალაქის ქუჩაში, სადაც ტრანსპორტისა და ხალხის მხარე შეწყვეტა არ ხერხდება, — ეს კი თითქმის შეუძლებელი ხდის მოქმედ გმირთა დიალოგის გარკვეულად ვარკვებას. ჩვენ ვგონად, რომ ზუსტიად იმყოვება, რას დამარკვებ მსახიობები და მხოლოდ ფონზე იმყოვლებს კალაქის ბუნებრივ გადაღების დროს კი თანაურადობა ირავება. ფინი ებრების წარმოქმნილ ტექსტს და აღარ არის ვარკვება, — რა არის პირველხარისხისა და მორკვარების სიზუსტე. მალიან დასანანი, რომ უმეტესი ნაწილი მორკვარებ ჩანაწერა მისი ფილმში არ შედის და შემდეგ ასეთი ეიპოვლები სტუდიის „მისი ატულით“ ხელახლა ვასამზავნებელი ხდება. ეს ატული (ვიგნა საწარმოებელი) ჭერტობით მღიერ საჰირო დარბაზი კინემატოგრაფიაში. ჩვენ და საწარმოებელი-ფიქტი, იმყო ვთქვი, რომ ის, რასაც უყოველად გადაღების დროს შეიძლება მიიღწიო მსახიობის თამაშითა, აქედან გამომდინარე, მისი ინტონაციები, მქნალა ამავე დონეზე იქნეს გამოჩენილი ატულით გამომდინარეობის დროს. გადაღებული მსახიობი არის მდებარეობე გამმოვლება „მისი ატულით“ კიდევ ერთი როლს ეკრანზე თამაშობს ერთი მსახიობი და ამბოვლებს მეორე. ეს უმთავრესად მაშინ ხდება როდესაც როლს წერ კიდევ სურათად გამოცდილი, არამოქმედებელი მსახიობი მსახიობები.

გამმოვლება ატულით ასე ხდება: გადაღებული მსახიობი ავირჩევთ საჰირო ბოლოდ წაწევებს, სულ 30-50 სიტყვის რაოდენობით, 25-30 მეტრის სიგრძის ფილმ. შემდეგ კეთდება წერი, ე. ი. თავი და ბოლო ფილის ერთმანეთს დადებამბა, რომ მან კინოსამოქმედი აპარატი იტრიალებს გაუჩერებლად. ეკრანზე დაიწება გამორება ერთი და იგივე ეიპოვლება (ჩვენ ხომ ვაჯავიწუდებ წერი—თავის თავი და ბოლო ერთმანეთს დადევანებთ). ამ წაწევებში მოწარულ მსახიობები დაწანს ეკრანის წინ და წარმოებამბენ სიტყვებს ისე, რომ ზუსტად „მოარკვებნ“ ეკრანზე მოქმედ გმირთა არტაკულებების (კარის მოძრაობას), თანაც შეინარჩუნონ საჰირო ემფილიური დამაბულება. როდესაც რეჟისორი შეიტაკობს, რომ ამგვარმა რეტეტიკამ სასურველი შედეგი გამოიღო, იწყება მისი ჩაწერა. ჩაწერა ხდება ზედაზღდ იმდენჯერ, რამდენჯერაც საჰიროდ ჩათვლის მისი ოპერატორი და რეჟისორი. შემდეგ, რამდენიმე ჩანაწერის მომხმენით და ეკრანთან შედარებით, იჩენვა საუკეთესო. ეს საშუარო სავამოდ და სოუსტატს მოითხოვს. რა თქმა უნდა, აქ შეიძლება ზოგიერთი სიტყვის (რომლებიც ზედრეტიკ ვეჩენენება გადაღების შემდეგ) მიხარებულად შეცვლა ან ახალის დაბრება, (მგალითად: დღეში მტკობ შენაწმირთა კინოსტრუქტი ამაგანას ლერკა შა! — დღეი წალო, დღეი წალო, ლერკა ჩენია კარე ჯაბო!... რაც შესწინაგვად ახასიათება ამ სახეს, მოქმენილი და დამაბულება იქნა გამმოვლების დროს), ზოგიერთი ინტონაციის შერბობება ან პირიქით—ხაგანება და სხვ. გადაღებული მსახიობის გამმოვლების დროს უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ რეჟისორმა შეძლოს მსახი-

კადრი ფილმიდან „მადონა და ბავშვი“

ეროვნული
განმათავისებელი

ობებთან ერთად აღადგინოს ვადალების დროს შექმნილი განწყობილება, რომ უკუელი ინტონაცია, რომელიც გახმოვანების დროს დაბადდება, შეესატყვისებოდეს უკეთ ვადალებული მასალის ხასიათს.

რას ვუწოდებთ ფილმის მონტაჟს? მონტაჟის ელემენტარული ცნება ნიშნავს კადრების ერთმანეთთან შეერთებას, რაც მოვლევებს შინაარსში გარკვევის საშუალებას. მაგალითისათვის წარმოვიდგინოთ შემდეგი ცალკეული კადრები: კადრი № 1. ქუჩა. ბავშვი ჩანთით ხელში მიიქარის... კადრი № 2. ქუჩის დიდი საათის ისარი მის უბრუნებს... კადრი № 3. სკოლის დირექტორი, რუს ხართ... კადრი № 4. ბავშვი ჩანთით ხელში ვარბის...

ცალ-ცალკე აღებული ეს კადრები შეიძლება წარმოადგინოს არ გავაძღვდნენ თუ რა ხდება, მაგრამ როდესაც ცალკეული კადრებს ერთმანეთს შევუერთებთ (ტექნიკურ ენაზე რომ ვთქვათ — მივაწებებთ), მაშინ მთლიანად გავერკვევით შინაარსში. ზემოთ მოყვანილი კადრების შეერთებით ჩვენ გავიგებთ, რომ ბავშვი სკოლაში იგვიანებს. ადრე, როდესაც კინოში ხმა არ იყო (მუხი კინოს პერიოდს), მონტაჟს ვადაწევდებენ მნიშვნელობა ეძლეოდა. იყო მთელი რიგი მნიშვნელოვანი, რომლებიც მონტაჟს კინოხელოვნების ქვეყნობიდან აცხადებდნენ და თითქმის უარყოფდნენ მსახიობის მნიშვნელობას. ამ დროს მიღწეული იქნა სამართაო ხელოვნების მაღალი დონე. ს. იხრეშტილის ისეთი ფილმები, როგორც იყო „ჩაგუნისანი პოტიომკინი“, „ოქტომბერი“ და, ბოლო პერიოდში „იდეალისტურ ნეველი“ მონტაჟის უდიდეს ხელოვნებას წარმოადგენს. ეხრეშტინი მტრუნდა კინოტექნოლოგიულ სახეებს მონტაჟის საშუალებით. „ჩაგუნისანი პოტიომკინი“ პრის ცნობილი ენიოდა „დადის კიბე“, სადაც ვადაწევებულია მეფის ქარების მებრ ხალხის დახვრება 1895 წელს, ოლსანი. ქ. ოლდის ულანაჟის, ფაირო და გრძელ კიბეზე, რომელიც ზღის სანაპიროს ევლება, თამაშდება დრამატული ისტორია. ბავშვები, მოხატები ვარბიან, ერთმანეთს ასწრებენ, ერთხელ... აი, შევუბნოთ ჩაბეჭდილი ქალი საბავშვო ეტლს ეფარება, რომ შავ მწოლ ქაბუჭოვარა ბავშვს პრეფერ მოვლავს. ქალი სასიყვლოდ დამბრებას იცემს. უბრალოდ დარჩენილი საბავშვო ეტლი ბოქსისაგან დაქანდება და უწყებს კიბის საფუბურებზე დაშვებას. რეჟისორი შესანიშნავად ამონტაჟებს ერთმანეთთან ქარისკაცების ზუსტ, უხეშ ნაბიჯებს, გაქცეული ხაზების შემოღობი სახეებს და საბავშვო ეტლის თავზე სრბოვას.

მის შემდეგ, რაც კინოში აღაპარაკა მოვარი კომპონენტი — მსახიობი, მონტაჟმა დაქარაგვა წამყვანი როლი, მაგრამ მას მაინც ერთ-ერთი მოვარე მნიშვნელობა აქვს ფილმის რიტმისა და კომპოზი-

აკადრი ფილმისა „მისრინავენი ვარობები“. მსახიობი ბ. სახილოვა

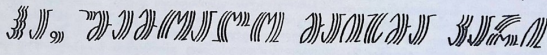
ციის შემქმნაში. ფილმის საბოლოო მონტაჟის დროს ჩვენ შეგვიძლია ამოვლით ენიოვებით, რომლებიც ზედმეტად გვიტყვენა. ამვე დროს შევამყროთ ზოგიერთი კადრის სიგრძე. ამგვარად, მონტაჟისა და გახმოვანების დროს შესაძლოა გავაყვით ზოგიერთი კორექტივი.

გახმოვანებისა და მონტაჟის შემდეგ ხდება ფილმის ვადაწერა (ლიპოვების, მუსიკის, ხმაურის ერთად თავმოყრა) და დაბეჭდვა ლაბორატორიაში. ეს პროცესები, უმოკრესად, ტექნიკური ხასიათისა და თუმცა აქაც შემოქმედებითი მომენტის გამოთქვა სწორი არ იქნება.

ამგვარად, ძვირფასო მეგობრებო, ამ წერილში ჩვენ შევეცადით მოკლედ გვეჩვენა იმ მრავალსაფეხურიან პროცესს, რომელსაც „ფილმის ვადალება“ ეწოდება. როდესაც ფილმის ვადალება დასრულდება, ანდა უკეთ რომ ვთქვათ, როდესაც ფილმი დაბადდება, ეს არის უდიდესი მოვლენა მისი შემქმნელებისა და მთელი სტუდიის ცხოვრებაში.

ბედნიერებას, როდესაც იცრანძბ, რომ შრომამ ფუჭად არ ჩაიარა. რომ ფილმმა გზა იპოვა მაყურებლის გულისკენ და ცხოვრებაში აღმანიშნეს გამოვლა.

გალაქა ვადალება

პა, შემოალო კარი
მაისმა,
მახარობელმა დღეის,
ხვალისა...
ვარდ-ყვავილების
ფიფთა მფრტყვევლა —
იმედმა დღემა
და უძლეველმა.

დიდება დღეებს,
ნათელ აისებს,
ზღვა სინარულით
გულს რომ ავიცსებს.
ყველგან მშვიდობის
ხმები გაისმის,
ბზწყუნავს მაისი,
ფეთქავს მაისი.

მზემ გულს გახსნა —
სითბოს არ ზოგავს,
მოდის ამაყი
ცალგაზრდობა.
ირწყვეა დროსა
მზედ გაფენილი —
დიდი ოქტომბრის,
დიდი ლენინის.

სსრკ-ის პოლიტიკა

ქვეყნის

საგარეო პოლიტიკა

თქვენ, ალბათ, ყველანი იცნობთ ვეფხისტყაოსნის შინაარსს — ზოგს წაგიკითხავთ, ზოგს იქნებ შობილბედის მონათრობით გახსოვთ. მაგრამ მე მაინც ორიოდ სიტყვით შეგახსენებთ ვეფხისტყაოსანში გადმოცემულ ამბავს.

არაბეთში ცხოვრობდა დიდი და სახელგანთქანი მეფე როსტეანი. ერთ მშვენიერ დღეს მან შეკრიბა სასახლის დიდებულები და ამცნო თავისი გადაწყვეტილება: იგი სამეფო ტახტს უთმობდა თავის ერთადერთ ასულს მშვენიერ თინათინს. ამ ნაბიჯს მეფე ამაართლებდა სიბერის მოახლოებთ.

მეფის გადაწყვეტილება ურყევი იყო. თინათინს მეფემ კუროთხევის საზღვიო ცერემონიალი შემდეგ განმართა დიდი ნადირობა. მეფეს უნდოდა გამოეთქადა რჩეული ქაბუჯი ავთანდილს, რომელიც იყო არაბეთის ჩაგრების უდიდესი ანუ ამირ-სპასალარი. ავთანდილმა ღიბსეულად გამოიჩინა თავი, ნადირობაში თვით მეფესაც აჯობა, მაგრამ ამ მოხდა საკვირველი ამბავი: მეფემ და ავთანდილს წააწყვეტინა ვეფხისტყაოსნის შემოხილ უცხო რაინდს, რომელმაც ანალი არავინ გაიყარა, როსტეანის მსოფლები დახიოდა და თვალს მიეფარა.

უცხო მოყმის ვინაობით ყველანი დაინტერესდნენ. მაგრამ იცნობა ამაო აღმოჩნდა. თინათინმა ძეგლა, რომ ავთანდილს მას შორიდან ეტრფოდა. თინათინმა იხმო იგი და დაავალა ამ ძნელი საქმის შესრულება, საზაიგოროდ ერთგულება შეჰქვიცა,

და აღუთქვა თავისი ხელი.

დიდ დარბაჯლებათა გადალახვის შემდეგ, არაბეთიდან წამოსვლის სამი წლის თავზე, ავთანდილმა მიავლი უცხო მოყმის კვლს და გამოქვეყნებულს, სადაც კაცთაგან განმარტოებები, ერთ ქალთან ერთად, ცხოვრობდა ვეფხისტყაოსნის შემოხილი რაინდი. იგი აღმოჩნდა ინდოეთის სახელგანთქმული სარდალი ტარიელი, ქალი კი — ინდოეთის მეფის ასულის თანშეზრდილი მოახლე ასმათი. ტარიელმა თავის ახლადგაცნობილ მეგობარსა და მამლმეფიცულ ავთანდილს უამბო თავისი სამწუხარო თავგადასავალი.

ინდოეთის ერთ მეშვიდედს ფლობდა თურქ ტარიელის მამა სარიღანი, ხოლო დახარჩუნს — დიდი ინდოეთის მეფე ფარსადანი. სარიღანი თავისივე ნებით შეეწყენარა მეფე ფარსადანს და თავისი სამფლობელო გადასცა მას. ინდოეთის გაერთიანებები გახარებულმა ფარსადანმა დიდი პატივით მიიღო სარიღანი და დიდძალ მამულთან ასახვლებდა. მაგრამ მალე ფარსადანსაც ეცოლა ქალი, რომელსაც სახელად ნესტან-დარეჯანი შეარქვეს. ფარსადანმა ნესტანს განმარტოებობით აღუშენა ციხე-კოშკი და მეძვირედ დაუწყო ზრდა თავის ქალიშვილს.

ტარიელი სახელოვანი რაინდი და-

და და მამის გარდაცვალების შემდეგ დიდაც ინდოეთის ამირბარბოჯ ტარიელსა და ნესტანს შეუყვარდა ერთმანეთი, თუმცა ამ განძობას სხვათაგან დაფარულად არაებდნენ. დიდ სიყვარულს დიდი ვაჟაკობა ამშვენიეს. ტარიელი ნესტანს დავალებით სახელოვან ბრძოლას გადაიხდის ურბი ხატალებსი წინააღმდეგ და აურაცხელი ნადავლით დაბრუნდება ინდოეთში. ამ დროს მეფე ფარსადანი გადადგამს სახელისწილო ნაბიჯს. ნაცვლად იმისა, რომ ინდოეთშივე მოეებნა ნესტან-დარეჯანისათვის შესაფერი საქმრო, იგი ნესტანის დაუთიხხავად გადაწყვეტს ხეარაზმელთა მეფის ჩამოსაგდებას. ფარსადანის ამ ნაბიჯით განციფრებული ტარიელი რაინდულად თავს იკავებს, ვიდრე დაღებობის მოქმედებისათვის შესაფერისი მომხმტი. ნესტანმა არ იცის ტარიელის დღემოთის მიზეზი და ლალტს აზრალეს თავის მიჯნურს. ნესტანთან ჩამოსვლა ტარიელმა იხილა აღმთფთებული მიჯნური, რომელმაც მას განრიხებული ვეფხე მოგვანა: „ქვე წყა, ვით კლისა ნარასალა ვეფხე პირ-გამეხმული“. ტარიელი ამშვიდებს ნესტანს და უდსატურებს თავის ერთადერთებსა. ისინი ერთად დასაბავენ სამოქმედო გეგმას. მართლაც, ტარიელი მოკვლავს ინდოეთში ჩამოსულ ხეარაზმელთა მეფის შვილს და ფარსადანს შეუთვლის თავის კანონიერ უფლებას ინდოეთის ტახტის მემკვიდრეობაზე. ამას მოჰყვა კიდევ უფრო საშინელი ამბავი. ფარსადანი შეიტყობს ტარიელისა და ნესტანის მიჯნურობის ამბავს და ექვს მილიანს, რომ ხეარაზმელი სასიძოს ჩამოსწორებში ნესტანის ხელოც ურეგია. ამის გამო იგი მრისხანე სიტყვებს შეუთვლის თავის დას — ნესტან დარეჯანს გამზრდელ დავარს. შეშინებული დავარი შურს იძიებს ნესტანზე, თავის გაზრდილს ზღვაში გადასაკარავად მისცემს ზანგ მონებს და თვითონაც იცლავს თავს.

ტარიელი თავის მსოფლებობით, რომელთა შორის არის ნესტანის ერთგული მოახლო ასმათი, გაჰყვება დარბაჯლი ნესტანის კვლს. ტარიელი არ დაუტრეგებია არც ზღვა, არც დღე-ღამეისი რომელიმე კუბო, მაგრამ, თითქმის ცამ წყალაო, ვერსად მიავლი თავისი მიჯნურის ადვალ-საყუფელს. ზხად მრავალი ამბავი შემობიბვა, რომელთა შორის აღსანიშნავია

შესანიშნავი მოყვის ფრიდონის ვაცნობდა. ტარიელი მძალევი ფრიდონის და დაენმარება მას მოლა-ლატე ზიმაშვილების წინააღმდეგ ბრძოლაში. ფრიდონისავანე შეიქცეო, რომ აქვე, ზღვის ნაპირიდან, დაუხანავი წახე მიიხიბ, რომლებიც ზღვაში მიაყურებდნენ დატყვევებულ ნესტანს. ტარიელს იმედოვნებდა, მაგრამ ამაღ. ფრიდონის მოინებდა ვეღარაღ მიიგნეს დატყვევებულ ნესტანს. ტარიელმა იმედი გადაიწყვიტა, გამოეთხოვა თავის მეგობარს და გაიქრა უღანბოში, რათა იქ დალოდებოდა დარღის გამო მოახლოებულ სიკვდილს.

— აი, მას შემდეგ ასმითან ერთად ვეცხოვრო აქ, ამ გამოქვაბულში, რომელიც დევნებს წავართვი, დაქარგულ ნესტანის მოსაგონებლად ვეფხვის ტყავი ვარ შემოსილი და ვილოდები სიკვდილს, იქნებ გარდაცვალების შემდეგ ცაში მისცე შეხვედრე ჩემს მიჯნურსო, — დაამთავრა თავისი ამბის თხრობა ტარიელმა.

ავთანდილ თანავრძობით განიშლავლავდა და ვადაწყვეტს, რაღაც არ უნდა დაუტყვოს, დაენმარის თავის მძანფიცის. ავთანდილ დაბრუნდებდა არაბეთში, უამბობს თინათის ვეფხვს ტყავით შემოსილი რანდის ამბავს და მიხანევი მიიღებს თანხმობას, რომ დაიხმაროს დასაქირში მყოფ ტარიელს.

მრავალი ვაგაროლების შემდეგ ავთანდილი მოხვდება ზღვათა სამეფოში. აქ ვაგარია უხუცესის ცოლის — ფტრანის მეშვეობით იგი შეიტყობს ნესტანის ამბავს: რა არ ვადადენია თავს მშვენიერ ნესტანს. ერთ დღის იგი ზღვათა სამეფოშიც მოხვედრება, სავად მეფის ვაჟზე უხიბდნენ დაქორწინებას. ფტრანის ხელმეფეობით იგი გამოქცევა ზღვათა მეფის, მაგრამ გზაში მიმავალი შეუპყვითა ქაჯებს და თავიანთი მეფისათვის მიუღვრიათ. ნესტანი ვამოქმედებული ყოფილა ქაჯეთის მიუვალ ციხეში და მალე დაქორწინებას უხიბდნენ თურმე ქათა მეფის ვაჟზე.

ვახარებული ავთანდილი ტარიელს მოუტანს ამ ამბავს და ვადასტუებს ნესტანის წირლოს. იმედგაცრელებული და სულიერად დაცემული ტარიელი, თითქოს მკვლევრით აღდგა, მხნეობით აღივსება და თავის მძანფივცილებთან — ავთანდილთან და ფრიდონთან ერთად მიადგება ქაჯეთის მ-

ნამდე კაცთაგან აუღებელ ციხეს. ვამართება მწელი, სისხლისმღერელი ბრძოლა და სამეფე გმირი სამი მხრიდან შეანგრავს ქაჯეთის ციხის კარებს. ტარიელის სიფიქსე და ძალგულუნება მუდარებებელი და იგი პირველი შევარდება ციხეში, კომში ერთად შეჭრილ ავთანდილსა და ფრიდონს თვალწინ წარმოუდგით დიდებულ სახანაობა: ერთმანეთისათვის დაკარგული და დიდი ხნით ვანშორებულნი მიხულები თავდავიწყებით ეხვეოდნენ ერთმანეთს: „ხანეს, მზისა შესაყრულად გამოეშა მთავარ გველსა“. სიყვამე საბოლოოდ დათრგუნა ბოროტება.

ამის შემდეგ, ვამარჯებელი გმირები მიდიან თავიანთ ქვეყნებში, დიდი ზეიშით ვადიხდიან ტარიელისა და ნესტანის, ავთანდილისა და თინათინის ქორწილებს, ცხოვრობენ ბედნიერად და არც ერთმანეთის მეგობრობას იფიქებენ.

გამოცემებში ამათ თავდება პოემა, მაგრამ რომ ვნახოთ ვეფხვისტყაოსნის ხელნაწერები, ჩვენი იქ სულ სხვა სურათი წარმოგვიდგება. პოემა ბევრაღ უფრო ვრცელია და, რაც მთავარია, აქ მთხრობილია პოეტის ვიზირების შემდგომი თავგადასავალი.

რამ ვამოწყვიდა ასეთი სხვაობა? ანა-ზე პასუხს მოგვეცეს ვეფხვისტყაოსნის ტექსტის ისტორიის ვთავალისწინება. ვაჯრელებულია ვამოთქმა — წიგნებისაც აქეთ თავგადასავალი. ეს ვეფხვისტყაოსანზეც ვრცელდება. როგორც ვიცი, ვეფხვისტყაოსანი დაიწერა მე-12 საუკუნის ბოლოს, ან უკეთ, მე-13 საუკუნის ხელაწყისში. მაგრამ ჩვენამდე პოეტის ხელთ დაწერილი ტექსტმა ახუ, როგორც მას უწოდებენ, ვგტოვრათმა ვიღარ ვიპოვეთ. უფრო მეტიც, ჩვენამდე არ მომუშავევია რუსთაველის ეპოქათათა უფრო ახლო საუკუნეების, ვიქვით, მე-13, მე-14 — ამ მე-15 საუკუნის ხელნაწერებსაც.

მე-15, მე-16 საუკუნიდან ვაქქეს რამდენიმე ნაწყვეტი, რომლებიც მიწერილია სხვა ხელნაწერთა აწიბებზე. ძალზე სიანტრესობა, მაგალითად, სამხრეთ საქართველოში (მესხეთში) ამ რამდენიმე ათეული წლის წინ ვანის ქაჯებში მონასტრის კვლეობზე აღმოჩენილი ერთი ამგვარი ფრაგმენტი. მტრის ვამუღმებულ შემოსევათა ვამო ვანის ქაჯებში, არაბთ, ამ ხანებში სიხიზრად იყო ქაქული. სწორედ ნესტანის სიტყვები: „ცო-

800

ხეს ვზი ეგზომ მაღალსა, თვალნი ძლიე ვარდასწვდებიან...“ მოკონებია და კვლავზე მიუწერია ქაჯებში შეფარებულ პოეტ ქალს ანა რჩეულამშვილს.

ვეფხვისტყაოსნის ხელნაწერები კიდევ უფრო გვიანდელ ხანას ეკუთვნის. როგორც ჩანს, შედარებით ძველი ხელნაწერები დაიღება მე-13, მე-16 საუკუნეებში, როცა დავით აღმაშენებლისა და თამარის დროის აყვამებულ სუპაროველი ნანგრევებდა და ნასოფლოარებად ვადაიქცა. ხვარაზმელთა შაჰის, სისასტოეთ ცნობილი ჯალალდინის შემოვივის შემდეგ (1225-1230 წ. წ.) ქვეყანა წელში ვერ ვამართა. ხვარაზმელებს მიწლითა ვასტონება მოქცა. რის ვანადგურებაც მათ ვერ მოასწრეს (თუმცა ამისათვის საკმაოდ დიდი დრო ჰქონდათ), იმას სპარს-ყიზილბაშებმა, შემდეგ კი თურქებმა მოუთავეს ხელი. ვასაგებია, რომ ამ ხანებში ლიტერატურული შემოქმედებით სავსე არავის ეცალა, ყოველ შემთხვევაში, ამ ხანიდან ჩვენამდე რამიმე მნიშვნელოვანს აღარ მოუღვრია. ვანადგურება და დაიკარგა თამარის ეპოქის, ანუ ჩვენი მწერლობის კლასიკური ხანის უამრავი ძეგლი, რომელთა არსებობაზე მცინეობებს მოეპოვება ლოკუმენტური ცნობები.

ვეფხისტყაოსნის ილუსტრაცია. მე-17 საუკუნე.
უცნობი ავტორი.

დაიღუპა ვეფხისტყაოსნის ძვირფასი ხელნაწერებიც, რომელთა რიცხვი რუსთაველის პოემის პოპულარიზაციას თუ გაფართოვების მიზნით, თავის დროზე არც თუ მცირე იწებოდა. ბევრი ხელნაწერი დაიკარგა შემდეგაც, ახალ საუკუნეებში. სამშობლოდან იძულებით გადასვლილ ქართველებს, როგორც ძვირფასი ბეჭედი, თან მიჰქონდათ პოემის ხელნაწერები.

ამჟამად არსებული თარიღიან ხელნაწერთა შორის უძველესია სამეგრელოს მთავრის — ლევან დადიანის კარზე შესრულებული ხელსა, რომელიც გადაწერილია ცნობილ პოეტსა და კალიგრაფს მამუკა თავაქარაშვილს. ხელნაწერის თარიღია 1646 წელი. მე-17 საუკუნის ხელნაწერები სხვადასრულად არის. რამდენიმე ძველი ხელნაწერი საქართველოს ფარგლებს გარეთაცაა. მაგალითად, ორი ხელნაწერი — ერთი მე-17, ხოლო მეორე მე-18 საუკუნისა, არის ინგლისში

(ოქსფორდში), ხოლო მეორე — 1702 წელს გადაწერილი, ინახება პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკაში.

პოემის შედგენილობის თვალსაზრისით, ხელნაწერებში რთული ვითარებია. ამჟამად შეიმჩნევა დამატებითა სხვადასხვაობა. როგორც ჩანს, ვეფხისტყაოსნის შედგენილობის გაზრდა ადრევე დაუწყიათ. პირველ გამგრძელბულებთან ცნობილია სარგის თმოგველი (არა „ვისრამინის“ მთარგმნელი), „ვიწმე მესხი“ და სხვები. მეცნიერება ამჟამად იცნობს სხვა გამგრძელბულებსაც, რომლებიც უფრო ახალ საუკუნეებში ცხოვრობდნენ. მაგალითად, ნანუჩა ციციშვილი, იოსებ ტფილელი და სხვ.

ვეფხისტყაოსნის დამატებითა ახალ-ახალი ციკლების წარმოშობა დაკავშირებულია ქართული მწერლობის გამოცოცხლებასთან, რომელიც იწყება დაახლოებით ამ-16 საუკუნიდან. მართლაც, ამ ხანებში იგრძნობა რუსთაველის პოემისადმი განსაკუთრებული ინტერესი. განუზომელი იყო რუსთაველის გავლენა პოემა გადაღობდა ხელდან ხელში, აღმოცენდა ლიტერატურულ იბტირებს და ქართველ საზოგადოებას მოაგონებდა იმ აყვავებულ დროს, როცა ზენის მაღალ მღვირვამე ქართულმა სახელმწიფომ და მისმა ბრწყინვალე კულტურამ.

უნდა ვიფიქროთ, რომ ძირითადი ამ დიდი სიყვარულისა და დიდტრეგების ნაყოფია ვეფხისტყაოსნის ჩანართების წარმოშობაც. გადაწერილობები თუ ვეფხისტყაოსნის თავყველს შემოეხებოდა კომენტარებსა და სიუჟეტურ ვარიანტებს ურთავდნენ პოემის ტექსტს, თავიანთი გოქის აზრებსა და შეხედულებებს ახვევდნენ დიდი პოეტის ქმნილებას.

მაგრამ ეს არ არის ჩანართთა წარმოშობის ერთადერთი გზა. ვეფხისტყაოსნის ავტორი, რომელიც თავისუფალი ადამიანის იდეას ელტობოდა, რომლისთვისაც უცხო იყო ვიწრო რელიგიური აზროვნება, ბუნებრივია, იმთავითვე გაიჩენდა მეტერელესის წიაღში. ხელნაწერთა განდგურებასთან ერთად, ეკლესიის ზოგი წარმომადგენელი, როგორც იტყვიან, ციხე შიგნიდან უპირებდა გატეხას, და პოემის ტექსტში შექმნიდა ვეფხისტყაოსნისა და მისი ავტორის საეციხევი სტრუქტურები.

ყველაფერი ეს ძალზე ათულებდა პოემის ტექსტის აღდგენას, რადგან, როგორც ვხედავთ, ვეფხისტყაოსანმა ჩვენამდე ძალზე შეცვლილი და დამახინჯებული სახით მოაღწია.

პირველი დიდი მეცნიერი, რომელმაც გადაწყვიტა პოემის განთავისუფლება გვიანდელი ხანის მინარევებისაგან, იყო სწავლული მეფე ვახტანგ VI. მან 1712 წელს პირველ ქართულ სტამბაში დაბეჭდა ვეფხისტყაოსანი და შეეცადა პოემა გაეცხროლა ამგვარი ჩანართებისაგან. ვახტანგმა პირველმა დაუღო სათავე ვეფხისტყაოსნის მოკლე რედაქციას, რომელიც მთარგმნეა შემდგომ გამოცემებში. და რომელზეც ჩვენ ზემოთ ვისაუბრებთ.

მას შემდეგ 250 წელსა განვლო, გამოცემა ვეფხისტყაოსნის თითქმის 50-მდე გამოცემა. ჩვენი მეცნიერები ღირსეულად აგრძელებენ ვახტანგის დაწყებულ საქმეს. ვასაკეთებელი კი ჯერ კიდევ ძალზე ბევრია — ქართველმა მკითხველმა უნდა მიიღოს ვეფხისტყაოსნის დახვეწილი ტექსტი, როგორც ენობრივად, ისე სიუჟეტობის თვალსაზრისით, რათა რუსთაველის პოემა ჩვენი წინაშე წარმოსდგეს თავისი მშვენიერებით.

სწორედ ამ მიზნით, შოთა რუსთაველის თუბილესაგვის მზადდება პოემის ახალი გამოცემები, ხოლო ჩვენი მეცნიერები დაძაბულად შრომობენ, რათა უახლოეს წლებში მკითხველს მიაწოდონ ვეფხისტყაოსნის სრული, თანამედროვე მეცნიერული დონეზე გამართული აკადემიური ტექსტი.

სარგის საივილი.

10.036

ხალხი ამბობს: „ვინც წარმატებას აღწევს მეცნიერებაში, მაგრამ ჩამორჩება კეთილზნობაში, იგი საერთოდ ჩამორჩენილია, ვიდრე წარმატებული“. ამ ხალხურ სიბრძნეს ცხოვრება ადასტურებს; სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ არიან ადამიანები, რომლებიც ამბავრებენ საშუალო სკოლას, უმაღლესს, წარმატებას აღწევენ მეცნიერებაში, ტექნიკაში, ხელოვნებაში, მაგრამ საერთოდ ჩამორჩებიან კეთილ ზნობაში, კულტურაში, ზრდილობასა და თავაზიანობაში.

ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ ცნობა და განათლება შედარებით ადვილი შესაძლებელია, ადვილადვე შესასრულებელია სარგებში, რომელიც ამ მიმართულებით აღდამიანს გააჩნია, მაგრამ აწელება განვითარებას კულტურული, მაღალზნობრივი, ზრდილი და თავაზიანი, თუ ამას, როგორც იტყვიან, „აქივინს“ არ მოეცოდება. შევივინსე ჯერ კეთილ ზნე, შემდეგ სიბრძნე, ვინაიდან პირველის გარეშე შეუძლებელია უკანასკნელის შეთვისება. — ამბობს რომაელი ბრძენი სენეკა. ქართველებს ეს ასე უთქვამთ: „ათასად გვიჩრდი დაფსად, ათათასად ზრდილობა, თუ კაცი თვითონ არ გარება, ცუდა გვირმივითობა“.

ახალგაზრდების დასავაზობი და გასაკაცხი ქვეყანა-მოქმედების სწორად გამოწვეულია იმით, რომ მათ არ მციათ, სად როგორ მოიტყვენ, ვის როგორ ელაპარაკონ, როგორ იარონ და ისინდენ, ჩივიან და დაიხურონ, სასოვადობრივ თანაცხოვრების ხა ნორმები დაიცვან, რა არის მოსაზრება და რა — დასავაზობი, რაშია ადამიანი

ნის კულტურა, ყოფაქცევის ეს-თეტიკა და ა. შ. იმისათვის, რომ გავხდეთ ტემპარტიად კულტურული ადამიანები და, მამასადავმე, ჩვენი საზოგადოების ღირსეული წევრები, პირველყოფილსა უნდა ვიყოფილი, როგორ ადამიანს ეწოდება ტემპარტიად კულტურული.

კულტურული ყველა ის ადამიანი, რომელსაც ამწეუნებს ცოდნა, ფართო განათლება, მაღალი შეგნება და ზნეობა, ესთეტიკური გემოვნება, მტკიცე დისციპლინა და ქცევის კულტურა.

ჩვენ სწორედ ამ უკანასკნელზე გესურს გავამახვილოთ მკითხველის ყურადღება.

წინააღმდეგე შუა საუკუნეების დროინდელი და ბურჟუაზიული სასოვადობისათვის დამახასიათებელი ქმედის კულტურისა, საჭოთა ადამიანის ქმედის კულტურისათვის ნიშანდობლივი უნდა იყოს ფორმისა და შინაარსის ერთიანობა. სწორედ ამავით მისი ტემპარტიად

ტი ესთეტიკურობა და მიმზიდველობა. ადამიანს, ანტონ ჩეხოვის სიტყვებით რომ ვთქვათ, ყველაფერი ღამაზი უნდა ჰქონდეს: სახეც და ტანსაცმელიც, სულიცა და აზრიც, ქმედებაცა და მიმზიდველებაც.

გეჟინი და გული გტიკაცა იმის გამო, რომ ზოგიერთი მოს-

წავლე ესოდენ დიდ ყურადღებას აქცევს თავის ჩაცმეულობას, თმის ვარცხნილობას, ყურცეკიცია მოდებისადმი და გულტურის მიმართ. არიან ისეთებიც, რომლებიც ფიქრობენ, რომ საკამისია ადამიანს ჰქონდეს ცოდნა, განათლება, თანამშრომობა, კარგად იყოს ჩაცმული, ზოლო ზრდილობა, თავაზიანობა დიდ საჭიროებას არ წარმოადგენს. ასეთი აზრი მცდარია და ვაწეუნ. ცნობილია, თუ რა დიდ ყურადღებას აქცევენ ადამიანთა კულტურულ ყოფაქცევის დიდი ღონიერი, მიხეილ კალინინი, მაჭინ გრიტი, ანატოლ ლენინარსკი და სხვები.

ყოფაქცევის კულტურა ადამიანისაგან მოითხოვს, რომ მაღალ გემოვნებასა და კარგ ჩაცმელობასთან ერთად, მას სერიოზული ყურადღება მიუქციოს თავისი მეტყველების კულტურის. მეტყველება არა მარტო აზრის გამოთქმისა და ადამიანებთან ურთიერთობის საშუალებაა, არამედ — პიროვნების საერთო კულტურისა და ყოფაქცევის ერთ-ერთი ესთეტიკური ნიშანაც. კარგი მეტყველება ამწევენებს და ალმანაზებს ადამიანს. გამართული ზევირი მეტყველება მოსასმენად მეტად სასიამოვნოა და მსმენელს უაღვირვებს ჩაწვდეს მთხრობელის აზრსა და ჩანაფიქრს. ის ადამიანი მეტყველების მაღალი კულტურის მქონე, რომლის ენა სტილისტურად და ენობრივად გამართულია, სიტყვებსა და წინადადებებს გამოთქვამს ნათლად, მკაფიოდ, დინაზად; იცავს გრამატიკულ ლოგიკურ ინტონაციას, აქცე-

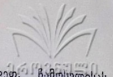
დლი სიტყვიერი მარაგი, არ უტყვევს კუთხურად, არ ხმარობს ბარბარიზმებს — უცხოური ენიდან საჭიროების გარეშე შემოსულ სიტყვებს, თავისუფალია ჟარგონისაგან. ენის სიწმიდისა და კულტურისათვის ბრძოლა ყოველდღე მორჩინავს ახალგაზრდს სწავლა-წიშიდა ვალებში. მუდამ უნდა გავასოვდეს

ჩვენი სასიქადულო მწერლის გრივოლ ორბელიანის სიტყვებით:

„რა ენა წახდეს, ვერც დაეცეს, წაეცხოს ჩირქი ტაპარსა წინდას“.

მიმდინარე სასწავლო წლის მეორე მეოთხედში ჩვენ ვიყავით თბილისის ერთ-ერთ სკოლაში და დავცწარი „ლიტერატურულ სასამართლოს“. გულსტიკივით უნდა აღვნიშნოთ, რომ მოსწავლეთა უმეტესობას არ უგარგოდა მეტყველებათ: ყურს ებარებოდნა ზოგიერთი მათგანის მცვირალა და მწერლის ტონი, სტილისტურად გამართავი ზევირი მეტყველება, სიტყვების ღარიბი მარაგი, ადვილებიდან თავმეყვებელები წარბიხილები, თვალს სჭრდობდა

გადაჭარბებული, მკვეთრი, უხე-
ში ფესტივალია. სამწუხაროა ისიც, რომ ასეთი მეტყვე-
ლება ვეგებს ბავშვთაგანს,
რუხა შეკრებულს, კომპაგნი-
ბის კრებას, ქუჩაში, ტრანს-
პორტში და სხვა საზოგადო-
ებრივი თავშეყრის ადგილებში.
თავაზიან მიმართვას და
ერთმანეთსადმი ფაქიზ დაპო-
კიდებულებას აღმანიანთა ქუჩე-
ის კულტურაში ერთ-ერთი
მთავარი ადგილი უკავია. ქარ-
თული ენა უღრესად მდიდარ-
ია თავისიანობისა და ადამი-
ანების ერთმანეთსადმი ფაქი-
ზი დამოკიდებულების გამო-
ხატული სიტყვებითა და ტერ-
მინებით: „მობრძანდით“, „და-
ბრძანდით“, „აბრძანდით“,
„წაბრძანდით“, „ინებეთ“,
„მობრძანდით“, „ისიამოვნეთ“,
„ბრძანდით“, „მობრძანდით“,
„რით გემსახუროთ“, „თუ ნუ-
ბას მომცემთ, გეასლებით“,
„გეთაყვა“, „მპაპატიეთ“, „ბო-
დიმს ეიხილ“ და სხვ. მოკრძა-
ლებისა და პატივისცემის გა-
მომხატველი ეს სიტყვები და
გამომთქმები ყოველი მოსწავ-
ლის მეტყველების დამამწვე-
ნებელი უნდა იყოს.

მოსწავლე ვალდებულია ფა-
ქიზი, გულისხმიერობა, თავისუფალი
იყოს არა მარტო უფროსების
მიმართ, არამედ თავისი ამა-
ნაგებისა და ტოლურების მიმარ-
თაც. ჩვენ გავცინათ ერთ-ერთი
სკოლის VIII კლასის მოსწავ-
ლის დღიურს. დღიური მთავ-
რდებოდა სიტყვებით: „მე მე-
გობანსაც კი არ მიეცემ უფლებ-
ბას ჩემს სულში ტრანსჟად შე-
მოიჭრას და ავღებულად მო-
მეცეს. ამხანაგები ვალდებულ-
ნი არიან ერთმანეთს ფაქიზად
და წესიერად მოეცენენ, მით

უმეტეს — მეგობარი მეგობარს.
რაკი ამხანაგი და მეგობარი
ვარ, ყველაფერი უნდა მაკად-
რონ“
მართლაც, რა გულსატკეპნია
და აღმამწოფებელია, როდესაც
უსმენენ ქუჩაში გამოსულ მოს-
წავლეებს, როგორ ეხუმრებიან
ერთმანეთს უწამური სიტ-
ყვებით, ვითომდა აქ არაფერ-
იაღია.

დღიანობა აღმანიანთა ყო-
ფაში მიღებულია ურთიერთმი-
სალმება. მიუხედავად ამისა,
ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ ამ
მხრივაც ბევრი რამ სწორად
არ სმოქმედდება. ვითვის ნო-
რითობა, გაგი მიგრილი ესა-
ლმება ქალს, პირველ ხელს არ
ართმევს. თუ ქალმა ხელი გა-
უწოდა, გაგი ვალდებულია
მას ხელი ჩამორთვას. ხელის
ჩამორთმევისას გაქმა არ უნდა
გამოაჯირონოს თავისი ძალა.
ხელის მაგრად ჩამორთმევა,
შენჯარღევა, ჩაბღუჯვა, ორი-
ვე ხელი ჩამორთმევა, ხელის
მოჭერა და სხვა მკვეთრი მოძ-
რობანი — უსრდლობაა.

სტუმრებით სასვე ოთახში
შესვლისას ყველათვის ხელის
ჩამორთმევა აუცილებელი ააა.
თუ მასიბიძელი ხელს გვიწვიდის,
მას ხელი უნდა ჩამოვართვათ,
დანარჩენებს კი საერთო სალა-
ში მივყვით. უსრდლობაა, რო-
დესაც დაგვიანებული სტუმ-
რი მაგიდასთან მხსდომ სტუმ-
რებს წამოწმის და ყველას ხე-
ლის ჩამორთმევით ესალმება.

ამ ბოლო დროს გოგონები
ერთმანეთს ხშირად პირველ კოე-
დონს ესალმებიან. ასეთი ჩვევა,
სამუსწაროდ, ვაგებსაც გადა-
ვლით. ეს პროვინციალიზმია
და ვითვის ნორმებით გაუმარ-
თლებელი.

მოსწავლე მოსწავლეებს
ესალმება: „გამარჯობათ“ (და
არა „სალამი“), პატივცემულო
მოსწავლემო“ „გამარჯო-
ბას“ „გაგამარჯობით“ პასუხი-
ბენ. მოსწავლე, რასაკვირვე-
ლია, პირველი ესალმება უფ-
როსს, ეს იქნება პედაგოგი თუ
სხვა ვინმე. ყოველი მოსალმება
მკაფიოდ გამოხატული უნდა
იყოს, მაგრამ, რა თქმა უნდა,
ყოველგვარი შეყვირებისა და
შესიყვირებულობის გარეშე.
კლასში შესულ პედაგოგს, ან
ასაკით უფროსს სხვა რომელიმე
პირს, მოსწავლემთ ფეხზე აღ-
გობით ესალმებიან. ფეხზე წა-
მოდება მოსალმებასაც ნიშნავს
და უფროსსადმი პატივისცე-
მასაც, ამიტოვ. ერთსა და იმა-
ვე კლასში რამდენჯერაც არ
უნდა შევიდნენ ისინი, ბავშვე-
ნი ყოველთვის უნდა წამოდ-
გნენ.

მოსწავლეები, პედაგოგებს,
ნაცნობებს თუ უცნობებს, ასა-
კით უფროს პირებს ყველგან
და ყოველთვის გზას უთმე-
ბენ.
სკოლაში შევლისთანავე
მოსწავლემი ქუღს ისდინა,
ხოლო შემდგომ წესრიგში მო-
პყვით თავი. გაუციენ გოგონებს
პირველთა ესალმებას, ქუღს
უხდინა და ხელის ჩამორთმევის-
სა ხელთათმისა იხდინა. იო-
გონები ხელთათმანებს არ იხ-
დიან.

ტრანსპორტზე ასვლისას ვა-
ქემბა ქალიშვილებს გზა უნდა
დაუთმონ და წინ გაატარონ;
ჩამოსვლისას კი პირველად ვა-
ჭი ჩაიღოს და ქალიშვილის
ჩამოსვლამი ეხმარება. სკოლა-
ში, თუგზრას და სხვა ასეთ
ადგილებში, კიბეებზე ასვლისას
წინ ქალიშვილები უნდა გაავა-
ტაროთ და ერთი საფეხურით

უკან მიეყვებოდნენ. ჩამოსვლისას
ოდნავ წინ მსანაკავის უნდა ჩა-
მოდოდონ.

ყოველად დუშეგებლია დავა
და კრილირი ტრანსპორტზე
მგზავრობის დროს იმ მზონით,
რომ ერთმანეთს დავასწროთ
ბილითის ადება.

ტრანსპორტზე და საზოგადო-
ებრივ ადგილებში ხმამაღ-
ლი ლაპარაკი, სიცილი, პირად
ამებზე სხვისი გასაგონად საუ-
ბარი და ხმური უსრდლობაა
და მემჩნობაა.

მოსწავლეს უნდა ეცვას სუფ-
თი, ფაქიზად, უსრდობად და
გვერდითით. არ არის რეკომენ-
დებული მოსწავლე ატარებდეს
სათოს.

სადაც არ უნდა შედიოდეს
მოსწავლე, —სახლში, სკოლა-
ში, თუ დაწესებულებაში, ვალ-
დებულია ფეხები გაიწმინდოს.
არ უნდა გავიციონთ შემოს-
ვევით წაქეზებულ და უხერხულ
პიზაში აღმორჩენი აღმანიანზე;
თუ მხიანა ახლოს ვართ, უნდა
მივეშველით. არც დიდი გაკ-
ვირვება უნდა გამოვხატოთ
უცხეადღე შეჭრობის რაიმე უჩ-
ვეულო ვითარების გამო.

ყოფაცვეცის კულტურა მოით-
ხოვს, რომ თითოეულმა ახლ-
გაზრდადმ საწმინდო წესრიგი
და სისუფთავე დიცვას სახლში,
სკოლაში, ქუჩაში და საზოგადო-
ებრივ ადგილებში. მოსწავ-
ლე, რომელიც სახლში წესრი-
გსა და სისუფთავეს არის დარ-
ღული, გართავს წესრიგის
დამცველია.

მიმდინავი სასწავლო წელს,
ზამთრის არდღეების დროს,
თბილისის სპორტის სასახლეში
საბასწლო ნადვის ხე იყო გა-
ბართული. სახალის ტრიბუ-
ნები ყველა ასაკის მოსწავლე-
ებით იყო გაჭედილი, მათ მხ-

არულებას სასულდარი ან ქპინდა. დამთავრდა სპექტაკლი, ამაჲლა ანოლაგარდობა და სულ მაჲლ გოლიათი შენობაც დაცარიელდა. გაგვიტყობენებს და თვალს არ დაგვეკურება: სპორტის სასახლე უნარმაზარ სანაგვე ყუთად იყო ქვეული. სკამებზე, გასასვლელზე, სავალ ბილივებსა და დერეფნებში უხვად იყო დაყრილი მანდარინის ქერქი, ტკბილეულის ტიკეტებში, შესაფუთავი ჭაღალდი, გასრესილი ორჭიბობილა და სხვა „სახალწლო საჩუქრის“ ნარჩენები. უნებანი კი... ცარიელი იყო! მწარედ გამძლეა და გული მტკარა. ყოველივე ამას ბავშვებში მშობლებს თანდაწყობები აკეთებდნენ. ან რა სიხარბე და სულწასულობა — „სახალწლო საჩუქრის“ მიზნობილი პარკი ბავშვმა სასახლეში ორწუთში გამოცალის და შინ ხელყარბილი დარბურები? ზომიერება ჭამაშიც საჭიროა. დიდიმუცელობა, მსუნაგობა — უხრდლობა.

კინოში, თეატრში, ცირკში, სტადიონზე ან სხვა ამაგარ ადგილებში, როდესაც გზას შენი სკამებზე მიიკვლე, დამჯდარი ადამიანის მიმართ ზურგმეკეცივით გავლა არაა მიღებული. სკამზე დამჯდარი მაყურებელი თავის მხრე ვალდებულია ადგეს, გადასრის სკამი და გაგაბროს, აღნიშნულ წესს ჩვენი ახლაგარდები, სამუშააროდ, იმეფათად იცავენ ზოლზე. თუ საზოგადოებამ ხარ და გინდა საიდუმლოდ უთხრა რაიმე შენს ამხანაგს, კარში ნუ ჩანარბურებ, როცა მარტონი დარბები, მაშინ უთხარი.

რაც უფრო ყურადღებით მოუსმენ, მით უფრო ესაბოთნება მთხრობებს. სანამ თხრობას არ დამთავრებს, სიტყვას ნუ შეაწყვეტებინ, პირში ნუ ეცევი. მოსასუბეს ზოლოდ მოუსმინებ და მხოლოდ შემდეგ გაიცი პასუხი.

თუ ლაბარაკის დროს სიტყვას გაგაწყვეტებინებ, ნუ შეეცდები ყვირილობით აბობი, გაჩუმი და სპირინალდობი უზარბი მიხიბნენ. კომეკვირის

კრებაზე, რაზმის და რაზემეულის შეკრებაზე, ლიტერატურულ სადამოებზე, თუ კერძო საუბრებში ზემეტყველ ხმაიად არ ილაბარაკი, ვინც ხმაუ-მადლობად ლაბარაკის, იმას უფრო ყურადღებით უსმენენ.

ნუ გაიზოზარბები სკამზე, ფეხს ფეხზე ნუ შემოიბიბ, საურისას ხელები ჯიბებში ნუ გეყვება ჩაწყობილი, ეს უხრდლობაა. სამუშააროდ, არც თუ იშვიათია შემთხვევა, როდესაც მისწყველ მისწყველებს გაყვეთლებს ჯიბებში ხელებინაწყობილი პასუხობს, თავი რომ დავანებოთ სხვა შემთხვევებს. თუ გოგონა შემოვა ითახში — დედა, შენი ადგილი დაუთმო, შენთვის კი სხვა სკამი მოიტანე.

უფროსი ადამიანი რომ შემოვა ითახში, ადები და, სანამ ის არ დადებდა, ნურც შენ დაჯდები.

კარებში პირველი ნუ გაბავალ, შენს თანამეზავრს სთხოვე შენზე ადრე გავიდეს. თუ გოგონასთან ერთად მიდისარ, კარი გაუღე, უკან ჩაბოლები, და შენზე უწინ გაატარე.

უფროსმა ადამიანმა ან გოგონამ ახლოს თუ უნდა გაიბაროს, განსვ გადგე, გზა მიეცი. ტრანსპორტიდან ჩამოსვლის დროს მოუბოდიშე უცხო თანამეზავრს შეწყუბებისათვის და ისე ადები სკამებში. ბოდიშის მიზნით უნდა მიიკავრედე წინ გზას ხალხით სავსე ტრანსპორტში.

ქუჩაში რამდენიმე მოსწყავლის ერთად, ხელკავებულად, სიარულდ უთხრებულობას ქმნის გამგულთათვის და უხრდლობად ითვლება. მეზავრებმა ერთმანეთს გზა უნდა დაუთმონ.

თუ მეგობარი, ამხანაგი ან ნაცნობი შეგხვდა ქუჩაში და სალაბარაკოდ გაჩერდით, მიდებიტე განსვ ისე, რომ ქვეითად მოსიარულეებს ხელი არ შეუშალოთ.

თუ ამხანაგთან ან მეგობართად მიდისარ, ჩანათა ან სხვა ხელმადარი თავისუფალ მხარეს გაატარებ. ეცადე, სიარულის დროს ნაბიბი გოგონა

კედლის მხარეს მოაქციო. თუ უალიკოლო სასულდების მალახიანი წყლის დასაღვეად ზღაპრებში — აიღე ჭიჭი, განსვ გადები, წყლის დაღვევის სასულდობა სხვასაც მიეცი.

საზოგადოებრივ გაზმორება, დამეზავრება და მამალი დაცემინება უხრდლობაა.

მიუღებელი და დასატარისია შობამედილობის გაზიარება კინოსურათის ან სპექტაკლის მსვლელობის პროცესში.

ზოგურთხება ქუჩაში, რაც ზოგიერთ ახალგაზრდას ახასიათებს, — უხრდლობაა. არანალებ დასამოზიბა ფრწილებების კვება, ცხვირში ითიის მხივიბი, ყურების ჩიჩქება, თავის ქვევა და სხვა ჩვევები.

არამარტო მავნებელია, არამედ უხრდლობაცაა ჭამის დროს წიბების, გაჭთვის ან შეუნანის კითხვა.

ღამით, როდესაც ქალაქი ისევებინ, უწესობა და დანამავალია ქუჩაში ხმამაღალი ლუბარაკი, სიცილი; სიმღერა, ყვირილი, დაძახება, ბიბეზი რადიოს, მაგინტოფონის, ტელევიზორის მიეღი სიმძლავრით ჩართვა და ა. შ.

მიეცეული პირმა შეასრულე დროზე, პირნათლად, უნაკლოდ, დაფასე დრო. დროის დაფასების გრძობა ადამიანის მადლად კულტურაზე მეტყველებს. მოიტეცი ყოველივის სანაქებოდ, მაგარამ ნუ ისურვე და ნუ მოინდობე ყოველივის გაქონი.

ზედმეტი სითამამე უხრდლობა, მაგარამ არც ზედმეტი მორცხვობა ეთიკურად გამართლებული.

კოდვე ბევრის თქმა შეიძლება ყოფადქვევის ნორმათა შესახებ, მაგარამ, ვფიქრობთ, ესეც საკმაოაია იმისათვის, რომ მოსწყველთ მიეღი ძალით შეუდგეს ან მიმართულებით თვის თავზე მუშაობას. ვინც ჩვენმა პერიოდმა დაინტერესა და სურვილი აღძურა მეტეციოდეს — წიკითხის ახლობან გამომცემლობა საკარბეელოს“ მიერ გამოცემული წიბი „ყოფაქვევის ესთეტიკა“, რომლის ავტორები ჩვენი ქვეყნის გამორბი-

ლო და სახელთვანი ადამიანები არიან.

ყოველივის გეახსოვდეს ყოფადქვევის კულტურის შესახებ დიდი ესახანული წერის მიღედლ სერვანტის სავედრას სიტყვები: „არაფერი არ გვი-

ჯდება ისე იაფი და არაფერი არ ფასობს ისე ძვირად, როგორც თავაზიანობა.“

შოთა ქვაჭიხია,
პედაგოგური მეცნიერებათა კანდიდატი.

6. სვადკოვი

მატყარი გ. ფოსხიშვილი

მოგწონს სიჩუმე? არ გაგაყრუო-
ლებს, თუ კისერში ცივი ქვიშა ჩა-
გიცივიდა? გეყოფა ძალ-ღონე გავი-
თხის ლაფში და გახოხბე? შესძლებ
ქაყულასავით დიაცკანო და ქვის
ფიჭორ ხტერულში გაძვრე? არ შეგაძი-
ნებს სიბნელე, უფსკრულის შავი ხა-
ხა, მიწისქვეშა ჩანჩქერების ღრია-
ლი? თუ იცი ცურვა, ყვინთვა, კლდე-
ებზე ცოცვა?

თუ მოგწონს, თუ შესძლებ და არ
გემშინა, — მაშინ შენ ივარგებ საი-
ღუმლოებებით აღსაყე მიწისქვეშა
სამყაროში სამოგზაუროდ. ოღონდ,
რა თქმა უნდა, ახლა კი არა, როდეს-
აც გაიზრდები.

დავდივართ მიწაზე, დავფრინავთ
ცაში, დავცურავთ წყალზე და წყალ-
ქვეშ, მაგრამ მხოლოდ ზოგიერთი
ჩვენგანი თუ ყოფილა მიწისქვეშა
მღვიმეებში; ჰოდა, ამიტომაც გაღვე-
წვიტე ჩავიდე იქ, რომ ყველაფერი
საკუთარი თვალით ვნახო...

იილი სათქმელია — ჩავიდე!
მღვიმეში ბნელა, ბნელა კი არა —
თვალთან თითს ვერ მიიტან. მიწის-
ქვეშა უფსკრული უძირო ჰვას ჰვავს —
გადაისერი ქვას და კარგა ხანს
ელოდები, როდის გაიგონებ დაცე-
მის ხმას.

მღვიმეში ყინულოვით ცივი ი,
მშფოთვარე მდინარეებიც გვხვდება...
სიბნელე რომ დასძლიო — თან
უნდა იქონიო ძლიერი მაშუქი. უფს-
კრულში რომ ჩაეშვა — საჭიროა
თიკის კიბე, მიწისქვეშა მდინარე
რომ გადასცურო — რეზინის ნაი.

ყოველივე ამის შემდეგ შენ შეს-
ძლებ ისი ღრმად ჩახვიდე და შორს
შეაღწიო მიწისქვეშა, სადაც მანამ
არც ერთ სულიერს არ დაუდგამს
ფეხი.

ირგველე ქაუანება არაა: მხოლოდ
შენ, — აღმაინი, და მიწისქვეშა სა-
მეფო...

გერმანება

ცარიელ მღვიმეში ფეხის ხმა ან
ჩურჩული თუ შემოგესმას, — ყუ-
რებს ნუ დაუქვრებ — გეჩვენება.
მღვიმეში ხშირად არარსებულა
რამ გელანდება — მღვიმეებს შეშინ-
ება უყვართ...

ზოგჯერ პატარა ნაპარსს უშე-
ლებელ სიღრუვედ მიჩინებ, მცირე
ჩაღრმავებას — ორმოდ, ხოლო ორ-
მოს — უძირო უფსკრულად. ჩიხი —
დაუსრულებელ გვირაბად გეჩვენე-
ბა, ქვის დარბაზი — სიციარულედ,
რომელსაც არც კედლები აქვს და
არც ქვები, გუბები კი — უნაპირო
ტბებად.

ნაკადულები ოხვრას იწყებენ,
ზოგჯერ — აღამაინის ხმაზე ლაპარა-
საც კი, ხოლო ქვის ლოლები —
სიმღერას.

ქარი ცოფიანივით ღრიალებს,
წყალი საამურად ლიკოცობს.
წვიმის წვეთები უცნაური მიწის-
ქვეშა ფრიხველებივით სტვენენ.

გამჭვირვალე წყალი ზოგჯერ კუბ-
რივით შავი მოგეჩვენება, ან... საერ-
თოდ, ვერ დაინახავ! მის არსებობას
იგრძნობ მხოლოდ მაშინ, როცა შიგ
შესტობავ.

მღვიმეებს მოტყუება უყვართ.
ისინი მანძილს აგრძელებენ და
ღროს ამოკლებენ.

და, რაც მთავარია, გიზიდავენ, გიბ-
მობენ სარბაზებსა და გასასვლელად
შენ, სადაც ჯერ აღამაინს ფეხი არ
დაუკარებია. მღვიმე გპირდება აღ-
მოჩენებს, თავგადასავლებსა და გა-
მაჩვენებს.

ქვის გაე

ტყეები მიწისქვეშაც გვხვდება.
მიწისქვეშა ტყე ნამდილ ტყეს მო-
გაგონებთ: ერთმანეთის გვერდით მი-

სადაც არაა მხოლოდ შენ, — აღმაინი, და მიწისქვეშა სამეფო...

ჯრიან ხის ღეროები, ზემოდან ჩამოშვებულ ტოტები, ჩამოკიდებულნი ნაფორები. აქა-იქ მოჩანს კუნძები. ზოგან ყვავილები და ბალახები აქიჩირიან, სოკოებიც კი ხარობენ. აქ გზის გავალვა ისევე ძნელია, როგორც ტრაგავაში.

ოღონდ, ეს კვირა, ჰქვის ტყე.

ქვის ხეები, ქვის ბუჩქები, ქვის კუნძები, ხეები და ბუჩქები არა მარტო ქვემოდან ზემოდ, არამედ ზემოდან ქვემოთაც იზრდებიან. იმათ, რომლებიც ფსკერიდან ზემოთ იზრდებიან — სტალაგმიტივი ეწოდებიან, ხოლო ქვირიდან დაბო, ყინულის ლოლავივით რომ ეშვებიან — სტალაქტიტები.

აქ ყოველ ნაბიჯზეა ქვის სოკოები, ქვის ყვავილები და ბალახები, ყვავილები და ბალახები. რომლებიც არა-სოდის არც ჭენებიან და არც ცვიანია. აქ სოკოებსაც არავენ კრეფს.

ვაქვევებულ ტყეში საშარისებური სიჩუმი.

აქ არც ქარის სისინი ისმის ხშირი ტოტებშია, არც ფოთლების შრიალი, არც ყვავილების სურნელი იფრქვევა, არც ჩიტების ჭიკჭიკი ისმის, არც ჭრიჭინების ჭიჭინი. ირგვლივ ყოველივე უსმოდ გაიზრდულა. მჭკვლილ ბრწყინვალეება ქვის მღელმარება. თითქოს სიხმარის ხარ...

დაახ, ქვის ტყე იზრდება. ქვის ღერი რომ გადავხერხოთ, ვადაზახებზე წლები ალმინიზნელ რკოლებს დაეინახათ. ვიწრო-ზამთრის რგოლია, უფრო ფართო — ზაფხულისა. ეს იმითამ, რომ ზაფხულში ზედაპირიდან წყლის მეტი რაოდენობა ჩაიფონება მიწის ქვეშ და ღერიზეც მეტი დანალექი რჩება. ამიტომაც, მაშინვე ეტყობა რომელია ზაფხულის რგოლი და რომელია ზამთრის, ზოგიერთი ხე მრავალი ასეული წლისა...

მუსიკალური ბაილი

ამგვარად მარტო არ ვიყავი. ჩემი თანამგზავრი პირველად იყო მიწის ქვეშ და ყველაფერი აიციტა. იგი

განცვივრებაში მოიყვანა მიწისქვეშა ღდრეფის კედლებმა, რომელიც თოვლივით ქათათებდა და სინათლის შუქზე მჭკვალად ეღვარებდა.

— მე მეგონა, რომ მიწის ქვეშ ყველაფერი შავი იყო!

მაგრამ ყველაფერზე უფრო იგი ვაიაცა და შთაშინა სიჩუმემ. ის განზახა მაგრად აბრახუნებდა ფეხებს, რომ სიჩუმე დაეგრევი.

— ნამდვილად არ მეგონა, თუ ასე ხმამალა ასუნთავდა!

— მე მესმის, როგორ მიცემს გული!

ვივლისცემა მეც მესმის: თითქოს გულს ეშუქებოთ ყარებზე აყავუნებდეს!

მივიწყებდი. იგი კვალ-დაკვალ მომდევს, ზოგჯერ მხარზე ხელს დამკარავს და ლულულულებს:

— ოჰ! როგორი სიჩუმეა! მე მესმის, როგორ ვაზამბამე წამწამებს, მესმის — როგორი ვილიმები!

მე ვჩერებდობდი, ვაჭრობდი მამუქზე და მთელი მალით მივცვდებდი ყურს, მაგრამ სუნთქვისა და გულისცემის მეტი არაფერი მესმოდა.

— ალბათ, გელახებდა! — ვუბნებდობდი მე.

ღერივენი განშტობებასთან იგი მხარში ჩამაფრინდა და ყურში ჩამჭრჩულა:

— გვისმის? მღერიან...

— იქნებ წვეთების ხმაა?

— არა, მღერიან.

— იქნებ ღამურები წრიახინებენ?

— არა, მღერიან.

ამგვარად მეც ვავიგონე. უფრო სწორად — ვიგრძენი! წინ რალაც გაურკვევლად ხმაურბობა. ნაბიჯს აფუჩქებოთ. სიმღერის ხმა ახლოვდება და გარკვევით ისმოდა. ხელეზბით თუთო, ქათქათა კედლებს გვეყრდნობოთ და ისე მივიწყებო წინ. დაახ, ჩვენს წინ მღერიან! ან იქნებ ორღანიზე უკრავენ? რალაც სადღესასწაულო, რიტმული, დიდებულ სმებია. ხმები თითქოს ხან გეშორდება, მიწნელდება, ხან ისევ მოვარდება ავორებულ ტელდასავით, ბუბუნებს. სუნთქვათ სრულად ვუსმინო.

უცებ სიჩუმემ დაისადგურა. მაშუქის სინათლე სიცარიელეში ჩაიკარგა. დიდ მღვიმეში აღმოვჩნდით. სინათლეთ ვეძებ დარბაზის კედლებს. მართლაც ამოდ. ჩვენს ირგვლივ მღელმარე, მოლურჯო სვეტები აღმართულან. რომლებსაც ჩვენთვის უჩინა-

რი პერი ეყრდნობა. მამუქს ვერის-სული კენ ვნათებ: თავს ზემოდ ვიგრძენი სიჩუმეში გირღანდებია! — გრემლი და მოკლე, ვიწრო და მსხვილი, სწორი და დაგრებილი. სინათლის შუქი ვადაბრის მათზე და ასე გვინიჭა, თითქოს ლოლავებზე.

უცებ, ლოლავების ტყეში ნელა ახმანდა უჩინარი მილი. ხმა სულ უფრო მამულობს, როგორც ტალღა, და დარბაზს ავსებს. ვეგონება: სვეტები ირწყვიან და ლოლავით დაფარული ქვირი ეს-ესა ჩამოქვიცვია. მე მესმის, თუ როგორ დგება თმა ყალუზე. თმები ორივეს გვერებ. ალონდ შუშისაგან კი არა — ქლიერი პირქარისაგან, რომელიც ქვემოდან ჰჭრის!

მივხვდით: ქარი, ქარი მღერის და სტენის ლოლავებს შორის! — ათასობით ქვიშის ნამაცეს ახეთქებს მათ.

ერთ გრემლ ლოლავს წვერს ხელი ვკარი. იგი მოიმსხვრა და ხმაურით დაგარდა ძირს. შუაში ფულური აღმოჩნდა იგი მართლაც ჩამოვსდა ორღანის მილს, ოღონდ — მარილი-სა! ეს მარილიანი მღვიმეა. აქ ყველაფერი სუფთა სუფრის მარილისაა. ირგვლივ ყველაფერი თეთრი, ლურჯი და ვარდისფერია.

მღვიმე დიდებულად გუგუნებს. ბედნიერებით დასავსე ჩვენს გულბს ბავაზუფი გაუღის.

შომხაკავე ბარბალოში

ერთხელ სრულიად უცნობ მღვიმეში შევედი. ფსკერზე მდინარე მოჩარავებდა. ესე იგი, ეს იყო ახალგაზრდა მღვიმე: საერთოდ, მდინარეები მხოლოდ ახალგაზრდა მღვიმეებში გვხვდება. ის, ალბათ, სულ რალაც ათასი წლისა იქნებოდა.

მუსიკალურ წყალში მივტოპავდი, მაგრამ წყალ ისე სუფთა და გამკვირვად იყო, რომ ვერც კი ვხედავდი. ფსკერი მოფენილია ათასფერადი კენჭებით. მოგონება რომელიმე თევზანის ალბა, დახრებზე, ვაიწყობ ხელს და, უცებ წყალში ჩაწყობ

თავს! წყალი კი ყინულივით ცივია. მივიარლევები წყალს და ტალღებში ვიათა და ვიშით ეღვაფუნებოდნენ დღერფნის კედლებს. მაინც, ამ ხმაურშიაც, გავარჩიე რაღაც გაურკვეველი ბუქვები, რომელიც წინიდან ისმოდა. თითქოს უჩინარი ქვაბი დღულდა და ბუქვებუბდა. შეეჩერდი. ჩემს წინ ქვაბი მართლაც თუხთუხუნებდა. მე ფიქრობდა მივუხალვოვი შევორონის, რომელიმეც მდინარის წყალი იყარებოდა. ძირს ჩავიხედე. ჩანჩქერი ჩიხუნებდა. დაბლა კი მართლაც ქვაბი იყო. — წყლის მიერ ქვაბში ამოჭმული ფაფოა წამი.

როგორც იყო, სველ საფეხურებზე ჩამოვცოდი და ორმოში ჩავიხედი. ჰოდა, ამ ორმოში დაივინა ის, რაზედაც ბევრჯერ ვამეგონა, მაგრამ ჩემს სიცოცხლეში არ მენახა. ანჯარა წყალი, ჯაფსა და წყლის შეხვედრის შორის, დახტოდნენ ჰაერის ბუქვულევივით მსულეტი და მბრწყინავო... მარგალიტის მარცვლები! ათასგვარი მარგალიტები: ქიშხისათვისა და მტრედის კვერცხის ოდენები. მთელი პეშვი მთავაროვ — მრავლები, ოვალურები, ვერცხლისწყალივით მოლივდები, ზოგი — ნარკისფორი, ზოგი — მოლურკო, ზოგი — მოვარისდორი. ზოგაც — მოყვითალო.

ასეული წლები მანძილზე მომდევნრად ტრეკინგებდნენ არ ორმოში ქვიშის მარცვლები და ნელ-ნელა იკრუნდნენ გარს მარლის ნაღველებს... ასეული წლებია საჭირო, სანამ სრულ სიბნელეში, ქვის კედლებს შორის ქვიშის ჰაწია ნამცევი მარგალიტის მარცვლები იქცევა.

ბევრჯერ ვამეგონა ზღვისა და მდინარის მარგალიტებზე, მაგრამ მღვიმური მარგალიტები პირველად ვინახული.

მიუხედავად ამისა. მაინც მთლად გავიწყურე.

არც ქარი ყოფილა, არც ღრებელო, არც ქვეპაქუნების ხმა ისმობდა. მოულუბუნად ერთი წვეთი დამეცა კისრზე და გველივით ჩასრილდა ზურვში.

თავი ავიწიე — მეორე წვეთი შებლზე დამეცა და მოსკდა ცივი წვიმა.

ეს ნელი, გადღუღებელი წვიმა კი არა — შახუნაა!

ხშირი ხოშკაცალო კი არა, — თითქოს მზე პირს იბანას!

მოსკდა მიწისქვეშ უჩინარი ღვარტაივით.

ღრუბლიდან კი არა — ჰერიდან. ცერაღი კი არ წვიმდა — ტყვიასავით პირდაპირ მოდიოდა.

წვიმა ცივი და ხმაურიანი იყო. ვერც თავს შეაფარებდი საღმე. წვეთები ბურვბუ მიშხაუნებდნენ, მუხლებზე მეშხეფებოდნენ.

კოტა წინ გავიქეცი და წვიმაც შეწყდა. ფიქვეშ მბილი მტვერია. ირგვლოვ სიმშრალე და სიწყნარეა. მიწისქვეშა წვიმისაგან თავის დაცეა ძნელია, მაგრამ ადვილია დაქმევი. აგერ — თუღამ სიმშრალეა, გვერდით კი შუღამ წვიმს.

აი, რა ხდება მიწისქვეშ! ასეთ რამეს სხვაგან ვერსად შეხვდები.

უპარბანი

ნანარია ქმნილება. დაბნეული, თანაც შიშხარეველ გუქვებზე, ჩვეულებრივად, საცობება ამ ლაფსა და უქნეუთში?

ამბობენ, ცოცხალ ყვავილებზე ნახი არაფერი არისო. ყვავილის კოკონი წვიმის წვეთისაგან იკუმშება. თუ მოსწყვეტ, ფერს კარგავს, ხოლო მთხზა ფოთლებსაც კი შეიყვაცავს, თუ ხელით ოდნევე შეხებები.

მაგარა ამ მე ხეხედავ ცოცხალ ყვავილებზე უნახეს არსებებს. ესაა — უსიცოცხლო ყინულის ყვავილები. ცივი, ბნელი და ღრმა მიწისქვეშეთის ყვავილები.

მოწყვეტაც ტყუილად ნუ შეეცდები — იგი მაშინვე მტვრად იქცევა. არც ხელით შეხება შეიძლება. ანლოს რომ დაიხაზო დასათავალოებრებლად — ისიც კი არ შეიძლება: სუნთქვის სითბო გააღნობს! იგი წინ გაწვდილი ხელის სითბისაგანაც კი მოიწყენს. უპრალოდ, იმისაგანაც კი დნება, რომ მე მის სიახლოვეს ვხივარ. მას, როგორც მცხულებარ მზე, ისე აღნობს სხეულის სითბო!

მარადილ სიმნელეში ყვავილები სამზარეულო და ხელშესახებად კი არ გაზრდილან. ისინა: რაღაც თავისებური მიწისქვეშა კანონით ვარდნენ. ეს კანონი ისევე უცნობია, როგორც ოჯენის სიღრმეში ჩაძალილი თვალსიმოჭერილი ფერები. ვისღ სჭირდება ისინი, თუ მათ ვერაინ დაინახავს? ცოცხალი ყვავილების ფერთა სიხასხავი ფუტკრებისა და პეპლებს იზიდავს: მაგარა, ვის რაშე სჭირდება მუდმივი წყვილივით მოცული სილამაზე? ამ მღვიმეში, სადაც ბრმა ცხრაფეხები და ჭიკაყვინები ცხოვრობენ, თავს ზღმებდა ვარნობა, რადგან ძალუენებურად ვლუავე, ხელშეუხებლად ვაფუქებ, ოდნევი სუნთქვითაც სიცოცხლეს ვუსპობ ამ ყვავილებს.

წაყლის ღროა. მაგრამ ვეღარ ვღებები! იქნე მოჯაღობელუი და გახვევებელი ვარ? ალბათი ამღის, რის გამოც უახლოეს კრისტალზე უკვე წყლის წვეთი წაბობიერა!

არა, ასე არ შეიძლება. საჭიროა სიმშვიდე. ოპო! თურმე მივეყინე ყინულის კვარცხლებეს. ღრვილით ავაჯლოჯე ბურზენტის შარვალს ყინულს და ისევე ვიწორი ზვრელში მივჭვრები. შორს, შორს მიწისქვეშეთის ამ ნახი ყვავილებისაგან, ამ ყინულის უკარებებისაგან!

დამოტმოდლი ქარი

ამას კი ნამდვილად არ მოველოდი! ამაზე საიმედო ადგილზე სადაღა უნდა დაღებოლი წვიმას. ამ ზომ მრავალსაბოთლოანი სახლისოდნა კორქვის ქერი გიცავს!

ერთხელ ქვის ვიწრო მიღში მივხიხივდი. ყინულის კვარცხლებზე დავქეტი და სათურა ავანთე.

შავი სიცარიელე შეიჩხა და გამოჩინდა თეთრი ყვავილები — თოვლები უთეთრესი, თრთვილზე უნახესი, ობობას ქსელზე უწვრილესი, — ისეთობა, რომ შეხებინა გეშინია, ხმამაღლ ლაპარაკს უფროხი, ფხაკარუვით დადიხარ! მიწისქვეშ ყველაფერი ქვისაა, მაგრამ ყველაფერი მოუქნელი და უხეშო როლი!

აი, ჩემს წინაა სუფთა, ნატიფი,

ბროლის სამარხები

ძალზე იშვიათად, როდესაც ბელი გაუღიმი, მიწის ქვეშ ზოგჯერ სამარხს წააწყდებიან. მე თვითონ არასოდეს მინახავს, მაგრამ ვისაც უნახავს, ვეღარ მითითებს, რომ სხვებს არ უამბოს. ამის შესახებ მეც მომიყვინეს.

„სამარხი“ — ესაა ვულკანის მიერ ამოფრქვეულ ქანში — პეშბატოში წარმოშობილი სიცარილე, რომელსაც არც შესასვლელი გააჩნია და არც გამოსასვლელი.

ასე ამბობენ მის შესახებ გეოლოგები.

ხოლო ძვირდასი, ლამაზი ქვების მამიდებლები ამ ბუდობებს ზაორორის (სოროებს) უწოდებენ.

სამარხს შემთხვევით პოულობენ. მას ხომ არც შესასვლელი გააჩნია და არც გამოსასვლელი.

სამარხი — ნამდვილი მიწისქვეშა

განძია — მიწის განძი, ათასყვარელი ქვებით სავსე სეიერი.

სამარხის კედლები, ჭერი და ფსკერი ფერადი ქვების კრისტალებითაა მოპოვებული; ვარდისფერი, ყვითელი და ცისფერი თოპაზები; სოსანისფერი ამეთისტოები; ლურჯი, მწვანე და წითელი ქვები, ყინულის კრისტალებით დაკრთხული და წყაროს წყალივით გამჭვირვალე, მთის ბროლის ზოდები.

ბროლის ზოდებს განძის მამიდებლები პოულობენ. ხარატები კი მისგან ზუსტი იარაღებისათვის საჭირო დეტალებს გამოახარატებენ.

ასე ემსახურება მიწისქვეშა განძი ხალხს.

ზნაპე შუქი

დავიბნეთ.

როდესაც ტყეში დაიკარვები, იქ ყველაფერი გეხმარება: ხავსი, ბალახი, ხეები, კუნძები, ქიანჭვლები, შუტე კი.

სულ სხვა საქმეა მიწისქვეშაში წინასწარ ნაკრული აუცილებლად მინახავს რესთან როლი მიგაყვას. ბლოკმა შეიღობა ჩინში შეგიტყუოს.

თვით ქარი, — ცივი, მიწისქვეშა გამკოლი ქარი ყოველთვის შესასვლელთან როდი ჭრის.

მიწის ქვეშ კომასიცი დიდი ვერაფერი შეივია.

უკვე კი არ მივდიოდით — მივხოხავდით.

ქვის მიწში გაჭედილი, გაშორალი მწვეარი.

ჩემს უკან მძიმედ სუნთქავს ჩემი ამხანაგი. ფეხის წვერებით შვერილებს ვეზებიხები და ტანს მთელი ძალით წინ ეუბიძგებ. ოპ, როგორ ჰრის სუნთქვა! სიფრთოვსა და სულის შეხლოვებზე მისწრაფი ხომ არაფერია ქვეყანაზე. მასოვს, პატარაო — სასწამაქციეს და ცხვირპირი ბალოშზე მიმოიჭყყეს. არ ვიცი, საიდან მომეცა მაშინ ძალოვნე! ტანი გავიქნე, ბიჭები შემოვიფანტებ და გაეძეცი. მაგრამ, ქვის მიწში ძალას ხარი არა აქვს. აქ მოთმინება და საზრიაონობაა საჭირო.

ამოისუნთქე და ოდნავ წინ გავწინდი. შემდეგ ღრმად შევისუნთქე, წელში მოვიხარე და ფეხები ოდნავ წინ გავაჩორე. ასე მივხონავ სუნთქვა-სუნთქვით, ჰიაყვლასავით ვიკლავებ. ამხანაგი ვაგნებ ჩამორჩა. თუ ნაპარალი ჩავიჭედები — ის ფეხებით უკან გამომათრევს.

ნათურა კბილებით მიჭირავს. იგი ძალები მიშლის ხელს სუნთქვისას. არა, მერტი ავარ შემოძალა! ფეხით უნდა ვანიწონო — დაე, გამათროს უკან.

პირს ვაღებ. მამუქი დავარდა და ჩაქრა. უცებ სინათლეს მოვყარე, თვალის სინათლე სუსტია, მომწვანაო, წყლის სიღრმეში რომ იცის, ისეთი. მერე რა. შუქი მიწის ქვეშ — ეს გზის მანათობელი ვარსკვლავია ბნელ ღამეში!

დიღია სინათლის ძალა. ყოველი სულოერი სინათლისკენ მიისწრაფის. ყვავილები მისკენ იბრუნებენ პირს. ზღვაზე ფრინველები შუქურას შუქისკენ მიღრინავენ. პეპლები სინათლისკენ მიილტვიან. ფეხებში სინათლის შუქზე გროვლებიან. ყველაზე უფრო კი სინათლისკენ აღმანი მიისწრაფვის სინათლე — ესაა სიციცხლე. ეს მიწისქვეშა წყველია დიან თავის დაღწევას!

ხან მკერდს შევეკუმშავ, ხან მუ-

ცვლს. პირიდან ტენის ვაფურთხებ. ხან ვაგვიძიებ ტენის, ხანაც მოიხიბრები. ბოლოს, როგორც იქნა, გამოვვარდი ქვის ყელიდან ისე, როგორც ყინულის თოში გამოვარდება წყალსადენის მილიდან ანღრ ვახაზებულზე.

მაგრამ გასასვლელი არ ჩანს. ღარბაზის კედლები თვითონ ანათებენ! სინათლის შუქი იღვრება კედლებიდან, ჭერიდან: სინათლე ფენებქვეშ და თავს ზემოთ. ირგვლივ ყველაფერი ცვარნამის ზურამბტოვანი წვეთებითაა დაფარული. დედამიწაზე სხვაგან არსად არ შევხვედრივარ ასეთ სინათლეს. მხოლოდ ერთხელ, ტყეში ჩამალული ტბის სიღრმეში, ხევით ღარბილულ ნაპირზე დაინახე რაღაც ამის მსგავსი. მზის სხივები ტბის ფსკერზე ირხეოდნენ და წყლის სიღრმეში ჩამალულ ზურამბტისფერ წყალქვეშა ხავსებს ეალერსებოდნენ. ხავსი! ხელისგულით ვიხები კედელს — ვაფურჩქვნილ ხალიჩას. კედლებზე გასაოცარი, შიგნიდან მომდებიანი, მანათობელი მღვიმური ხავსია ვადავრული!

ხელები თვალთან მივკავებს და ჩვენს მწვანე თითებს ვეღდავთ. ვიწვდით ხელს და მწვანედ მბრწყინავი, გაფარჩხული თითები უხმოდ ღარბი-ალაშებენ ჰაერში. მეგობრის თვალბაში მწვანე სინათლის ანარეკლს ვხედავ!

მალე ზემოთ ვასაძროსაც მივკავებით. იგი იქვე, გვერდით აღმოჩნდა. გარეთ მზემ კიხალამ დაგვაბრმაჟა. ფენებზე თვლისმოძებრელი ალაპური მღელი ბიბინებს! ჩვენს ზემოთ — იისფერი კლდები აღმართულან, ქვემოთ კი მწვანედ ვაფურჩქვნილი ხეების კორიშები მოჩანს. ყველაფერი ეს ათასჯერ დიდებულაა, ვიდრე იქ,

მიწის ქვეშ. მაგრამ მაინც, საკმარისია თვალს დახუტო და იმ შესანიშნავი მღვიმის მოლონდება — მარგალიტის წვეთებიანი ავღვარებული, ვაფურჩქვნილი ხავსის ხალიჩის ციმციმი მაშინვე თვალწინ დაივლებია!

ყველაზე საინტერესო

მღვიმე მრავალნაირია. რომელია მათ შორის ყველაზე საინტერესო? გვინათ ის, რომელშიაც მიწისქვეშა წვიმა ხმაურებს? ან ის, რომელშიც მღვიმურ მარგალიტებს წააწყვდით? ან იქნებ ის, — მიწისქვეშა განსს — ბროლის საბაღოს რომ ინახავს თავის წიაღში?

ყველაზე საინტერესო მღვიმე ისაა, — რომელშიაც შენ ჭერ კიდვე არ ყოფილხარ. ან არავინაც არ ყოფილა! ყველაზე საინტერესო მღვიმე ჭერ აღმოუჩენელი მღვიმეა.

ჩააგდებ ცეცხლწყვილები ქაღალდის შახტში — ფსკერი არსად ჩანს.

ქვას ჩააგდებ — არც ხმა გესმის. ლუკას მიუშვერ — ქარი შემოიქროლებს. ქარი ბნელი წიაღიდან...

ყურზე ხელისგულს მიიღებ და — ხმაურობს, რაკრავებს მიწისქვეშა მღინარე.

გამოუკვლეველი გასასვლელები, გაუვალი ხვრელები, მიწისქვეშა ჩანჩქერები, გადაუცურავი ტბები, ჭერ

უხილავი სტალაქტიტები; აღმოუჩენელი მღვიმური მხატვრობა; მოუხველველი მიწისქვეშა განძი!

მღინარეები, რომელთაც ჭერ ნიშანი არ დაჰკარებიათ. ქვის ყვავილები, რომელთაც ჭერ აღამაინის ხელი არ შეხებია. მოგუგუნე დარბაზები, რომლებშიც ჭერ აღამაინს ფეხი არ დაუღვამს.

ალბათ, ჭერ აღმოუჩენელი მღვიმეა ყველაზე ღრმა, ყველაზე ლამაზი, გასაოცარი!

ამიტომაც არის იგი ყველაზე საინტერესო.

ლარანეები, ფინენები, ჭიქები... მხოლოდ იმას ჩამოეთვლი, რასაც ვხედავ.

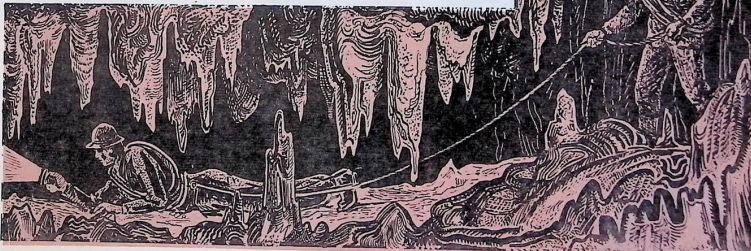
სვეტები, ფარდები, ქანდაკებები, მინარეთები, კოშკები.

ტყვის საფხეკები, ისრისა და შუბის წვერები.

სად შეიძლება ყველა ამ ნივთის ერთად ნახვა?

რა თქმა უნდა — მუზეუმში. კარგად მოწყობილ, ქალაქის მუზეუმში. და კიდევ ერთგან — მღვიმეში.

მღვიმე — ეს ბუნებრივი მუზეუმია. ირგვლივ სიწყინარე და სიგრი-

ლუა. სტალაქტიტებისა და სტალაგმიტების ბრწყინვალეობა. თიხის, ყინულისა და ქვის სკულპტურები. თაბაშირის საირდილობლები და ნაოჭა ფარდები. ქვის ყვავილები. ძვირფასი ქვები. მარმარილო, ბროლი, მარგალიტი. პირველყოფილ ადამიანთა ნახატები კედელზე. გადამუნებელი ცხოველების ძეგლები.

დახ, ეს მუზეუმი!

ბუნების მუზეუმი, რომელიც ათასწლიანი წლისაა. მუზეუმებში ფეხაკრფით დადიან, ჩურჩულით ლაპარაკობენ, ხელით არაფერს არ ეხებიან. ეს იმ მუზეუმებში, რომელიც ადამიანის მიერ არის შექმნილი. ხოლო მღვიმეებში — ბუნებრივ მუზეუმებში — ასე როლია. იქ ისმის მძიმე ჩეჩქების ბავუნი, ჩაქუნის კაკუნი. დამსხვრეული კრისტალების წყარო-ნი.

ნაღვენი ფორმების ნამეტრეველით გატენილი ჩანთები, გასრისილი ყვავილები, გაძარცვული თასრ-ვიტრინები, სანათის ალით გავჯარტლული კედლები.

დახ, ბრავონიერმა მიწის წიაღშიც ჩააღწია!

მათ დღეწყნათ მღვიმის პირველდომომჩენთა თხოვნა-შეგონებანი!

აი ისინი:

ეს ადგილი უფრო სუფთა უნდა დასტავიო, ვიდრე შენს მოსვენამდე იყო.

ერთ წუთში შეიძლება გაანადგურო ის, რაც ათასწლიანი წლების მანძილზე იქმნებოდა.

ასი ქვიანი ადამიანი, რომელიც თითო სტალაქტიტს მოამტვრევს, როდესაც ერთ სულს, რომელშიც ასი სტალაქტიტი დაამტვრია.

იქნებ შენ ამ მღვიმეში პირველი ხარ, მაგრამ, ალბათ, უნასკენელი არ იქნები.

ღამურები ხელს არ გეშლიან, ნურც შენ დაუფრთხობ ძილს.

მღვიმეში კედლების გავჯარტლვადღამწაზე ცის გაბოლვაზე უარესია.

რაც უფრო ხშირად წააფრო შენს სახელს კედლებზე, მით უფრო ნაყლებად გაითქვამ სახელს.

ღირს მიწის ქვეშ ძროხობაო?

ამზე უკლებ ვერ უპასუხებ. სწორია. იქ ნესტიან, ცივა, ბნელია. ყოველ ნაბჯზე ფათურაკია მოსალოდნელი, ხშირად — ძლიერ სახიფ-

თოც. ღირს მარტო თვებადასაველებსათვის თავის გაწირვა?

აია, მიწისქვეშა მოგზაურები იმიტომ კი არ ეშვებიან სიღრმეში, რომ დაველდნენ, ამოითუხზონ, ან დაიბნენ მიწის ქვეშ. მათ საიდუმლოება იზიდავთ. ისინი პირველდომომჩენები არიან. ისინი მიწისქვეშეთის პრეველსკები და მიკლუხო-მაკლაევი არიან. ისინი მამაცი და უახგარო დამიანები არიან. და, როგორც ცნობილია, ყველაზე დიდი სარგებლობა მამაც და უახგარო დამიანებს მოაქვთ!

მიწის ქვეშ წყლის მარაგს მიაგნეს. ხომ შეიძლება ამ წყლის ზედაპირზე ამოყვანა და ველ-მინდვრების მორწყვა?

გაიგეს, რომ მიწის ქვეშ ფენა ხვრელებითა და ვასასკელებითაა დასერილი. ეს ნიშნავს, რომ ამ ადგილზე მშენებლობა შეუძლებელია.

მიწის ქვეშ წააწყდნენ მარილის, თაბაშირის, მარმარილოს საბადოებს. ყოველივე ეს ხომ ძალზე საჭიროა!

ცელი და სამყურბალი წყაროები? ბროლის საბადოები? გადამუნებულ ცხოველთა ძვლები? ჩვენი შორეული წინაპრის ხელით გაკეთებული სკულპტურები და ნიხატები?

ყველაფერი ეს საჭიროა, მნიშვნელოვანია!

ყოველივე ეს ელის თავის პირველდომომჩენებს.

ჰოდა, ისინიც მოდიან.

ხელისგულზე მარგალიტის მარცვლი მიღვეს. ესე იგი, ყოფილი მიწისქვეშა მღინარები, ქვის ტყეები, ყინულოვანი მღვიმეები. აი, მღვიმური მარგალიტებიც...

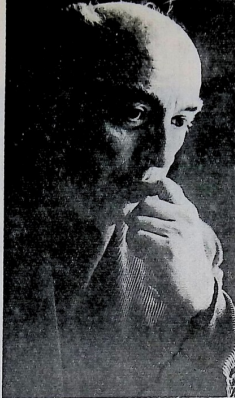
გამოდის, რომ ყოველივე ეს ზღაპარი და სიზმარი არ ყოფილა.

გამოდის, რომ შესაძლებელია ყოველივეს მეორედ ნახვა.

ოღონდ, უნდა მიზიდომოთ.

მე ყველი, მე ვნახე, მე ვაგაკეთე... არა, მე კი არ წესსულვარ, მე კი არ მინახავს, მე კი არ ვამიყვითვებია, არამედ სპეულიოლოგმა — მღვიმეების მკვლევარმა. ეს მან დაინახა, მან გააკეთა, ის წავიდა, ის მიძვრებოდა ვიწრო ხვრელებში, ის ყვინთავდა მიწისქვეშა ტბებში, ეს — მან აღმოაჩინა. ხოლო ყოველივე ამის შესახებ გამბეი — მე.

თარგმნა ჯ. ჯონსარანაძე.

ჰავა — წარმოსახვაში შექმნილ შოთას; მეგობრის პორტრეტში კი მსგავსებამ მოაჯადოვა.

მერე თვითონაც ცდილობდა დაესატა ამნაბავები, სურდა მათაც ეცნოთ თავიანთი თავი ჩანახატებში, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ უჭირდა — საამისოდ წლები და სწავლა იყო საჭირო... ჯერ კიდევ პატარა იყო და ჟურნალ „ნაკადულის“ ყდის გადმონახტა უფრო ეხალისებოდა; მისი სახლის კედლები კი ვეღარ იტევდნენ „ცნობის ფურცლის“ დამატებიდან ამოჭრილ, აღუქსანდრე მრევლიშვილის, მოსე თოიძის, გიგო გაბაშვილის ნახატების რეპროდუქციებს, ფიქრით მათ სამყაროში იყო, ცოცხალი მხატვარი კი არ უნახა. ძმებმა ეს ნატყავაც აუსრულეს — 16 წლის თბილისის გზას გაუყენეს. მოსე თოიძის სტუდიაში მიამარეს.

ასე შესვლა რაჭის მთებიდან ჩასული ყრმა თვითონ მ. თოიძეს, ალ. ციმაკურიძეს, ბატეუკე-მელიქოვს; მათ მოჰადრებულ იყმაწვილი შეიყვანეს იმ სამყაროში, რომელსაც მანამდე ფიქრითა და ოცნებით წვდამოდა მხოლოდ.

დილით გიზანჯია, საღამოობით და კვირა დღეს — სამხატვრო სტუდია... დაუზარებლად სწავლობდა, სწავლობდა და ხატავდა. ასე გაილა ბავშვობა და ყრბობა.

იმ წლებში გაიცნო მან მწერალი იოსებ იმედაშვილი, რომელიც მისი ძმების ხშირი სტუმარი იყო. უნას მოეწონა ახ-

ნანა ლინეაძე

არც ახსოვს, როდის წაეტანა პირველად ფანქარს, როდის სცადა ქაღალდზე გაეგლო იმ მუხების მსგავსი გრეხილი, მის მშობლიურ სოფელს — დარს რომ დაჩერებოდნენ თავს.

— რაც თავი მახსოვს, სულ უხატავ, მიყვარდა და ეხატავდი... — ლიბილით ამბობს სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, სამკოთა კავშირის სახალხო მხატვარი უნა ჯაფარიძე.

ექვს მანში ყველაზე უმცროსს უფროსი ძმები — ლადო და გრიგოლი ჰყავდა მაგალითად; ორივეს თავ-თავისი საქმიანობა აურჩია — ერთს ფილოლოგობა, მეორეს იურისტიკა, მაგრამ ორივეს საოცრად უყვარდა მხატვრობა და ხატავდნენ, ხატავდნენ ერთად... ნაბოლარა ძმა კი ცნობისმოყვარეობით ჩაჩერებოდა მათი ხელის მოძრაობას; ახლაც ნათლად ახსოვს, როგორ გამოყავდათ ძმებს, ყალმითა თუ ცარცის ფერებით, ქაღალდზე თუ მუყაოზე, რუსთაველის სახე... ნიადაგ შოთას ხატავდნენ „ვეფხისტყაოსანზე“ შეყვარებულნი.

ძმებმა აზიარეს მხატვრობის ანაბანას, ძმებმა და იმ ხატვის მასწავლებელი — სიმონ მანტკავამ, უნას მამასთან, მალაქია ჯაფარიძესთან ერთად მირ მოღვაწეობდა ონის სამიქალაქო სასწავლებელში.

ტკბილად აგონდება სახელმწიფო მხატვარს: სიმონ მანტკავას გაკვეთილებიც და ხატვის წრის მუშაობაც, შოდას მთის კალთებზე შეუფილი საჭიონის მწყემსოვაც და მწყემსონიც — ი. იმედაშვილის „მზეთამზე“. დიდი სიხარული სოფლის სურათები. აგონდება, როგორ გაიცდა, როცა შეესწრო — მასწავლებელი მის მეგობარს რომ ხატავდა. მერხზე ისხდნენ და, მანტკავამ უცხად თქვა: — გინდათ, ახლავე დაეხატავ დიმიტროს...

უნა ჩაჩერებოდა, თანდათან როგორ ემსგავსებოდა ქაღალდზე მოხსენილ ხანუბი მის მეგობარს, როგორ გამოიყვანა მასწავლებელმა თავლები, ცხვირი, ნიკაპი...

მისი ძმები რომ შოთას ხატავდნენ, ის მანაც ლევენდას

უნა ჯაფარიძე

ვანი, წვეროსანი ცაცი, ყურადღებით რომ ათვლიერება მის ნამუშევრებს, და მცემდა — დამხატვარი... მართლაც კარგად დაიჭირა მსგავსება იმ პირველ მონახატში, და იოსებმა იგი რედაქციაში დაიბარა. მეორე დღეს უნა სიხარულით მივიდა რედაქციაში. ი. იმედაშვილმა რ. ქორქიას მოთხრობის დასურათება შესთავაზა.

ძმების წყალობით გაიცნო მსოფიან დავით კლდიაშვილს. ტადარა, დაფიქრებულ მწერალს მტკად იღვწალი იერი მივიდა ნათურის შუქზე. სტუმარმა გამალა აღბოში და „ქურდულად“ დაიწყო ხატვა.

მასანძრის არ გამოიარავია ეს, გაეხარდა და წააქეხა — გაეაგრძეო. ჩანახატი იმდენად ცოცხალი და საინტერესო გამოდგა, რომ ჟურნალ „თეატრისა და ცხოვრების“ ყდაზე დაიბეჭდა.

ჭაბუკმა სამხატვრო სტუდია წარმატებით დაამთავრა და იმ წლებში გამოვიდა მის მიერ დასურათებული პირველი წიგნიც — ი. იმედაშვილის „მზეთამზე“. დიდი სიხარული მოუტანა იმ პირველმა წიგნმა ახალგაზრდა მხატვარს, რომლის ოცნება ახლა სამხატვრო აკადემია იყო.

ეს ოცნებაც აუღბო. სახელგანთქმული მხატვრები — დავით კაკაბაძე, ე. ლანსერი, შარლენია, ლადო გუდიაშვილი — ასწავლებდნენ მას, როგორ უნდა გადაეტანა ტილოზე სინამდვილე, როგორ უნდა ამოციტანა ნახატში მთავარი, როგორ უნდა გამოეტანა განცდილიდან სილამაზე, რომელიც სხვას ააღლებდა.

30-იანი წლებიდან იწყება უჩა ჯაფარიძის ნამდვილი შემოქმედებითი ცხოვრება. იგი გულმოდგინედ მუშაობს ფერწერასა და გრაფიკაში, კმენის იდ ტილოს — „მინდვრად“, ალფორთოდ სურათს — „თუშეთი“, მათ „თუში მწყემსიკ“ მიემატა. ამ სამი ნამუშევრით წარსდება მხატვარი პირველად ფართო საზოგადოების წინაშე. ყველამ იწამა, რომ მისი სახით ქართულ მხატვრობას შეემატა კიდევ ერთი საიმედო ძალა, რომ ეს არის შემოქმედელი, რომელიც სიყვარულით აგრძელებს ქართული რეალისტური მხატვრობის მამამთავრების — გ. გაბაშვილისა და ალ. შრეგლიშვილის მემკვიდრეობას.

უჩა ჯაფარიძის თვალსა და გული უმეტესად ჩვენი ქვეყნის ყოფითი სურათების ასახვას ეძვრებოდა და ჩინებულადაც გადატკბობდა ტილოზე, როგორც მშობლიური რაჭის, ასევე იმერეთის, ქართლის, კახეთის დამახასიათებელი სცენები. განსაკუთრებით ბაზარი იტაცებდა მხატვარს — ადამიანთა მრავალფეროვნებით, თავისი ხატოვნებით, სიუსხვით. მაგრამ ნატურმორტი მაინც მეორადია მხატვრისათვის; იგი ცდილობს, ბაზრის სურათის გადმოცემისას, თავდაპირველად იქ მოვუსუსულებს ადამიანებს, მათი ხასიათები გაგვიცნოს.

დადიოდა შესტაფონის, ქუთაისის, თელავის ბაზრებზე მხატვარი და შედგებ მის სახელოსნოში ტყუილებიდან მის ახალგაზრდა იმერელი, მყიდველს რომ აღმსკეროდ უყურებს, კასრის გვერდით მოკალათებული მეღვინე, რომლის წინ, ჭიქებში, ქარვისფერი და ლალისფერი ღვინის ნიმუშები კიაფობს, ბაზრის კუთხეში შეჯავრებული ქოლიგანი ქალები, დაფიჭრებულ დედაკაცი, მზისფერი დიქები და ქოთნები, მიჩაზანული ქალები...

მხატვარს გზის ილილიც ეტყობოდა. გზაში ისინებენ და თან ფიქრობენ მისი გვირები („ფიჭირები“), გზაში ხვდებიან ერთმანეთს და საუბრობენ („საკვლისში საუბარი“), გზაში ჩასძინებია გადადლოდ მურუმეს და ხარები თავს იქცევენ ნორჩი ბალახით („გლოლის გზაზე“).

მხატვარი მოხიბლა სხეიტორის გზაში და შედეგად საუდამოდ აღბეჭდა იგი ავტოლითორაფიაში; აღბეჭდა ის ბილიციც, წყაროდან მომავალ გოგონას რომ აცილებს ოდამდე, წისქვილი და სასიზინდე, მხარზე სარცხელგადებული უწერელი გლეხი, საშთავისის სამრეკლო და ერთაწმინდის ტაძარი.

შორს იყო რაჭიდან, მაგრამ მხატვრის წარმოსახვაში საოცარი სიხტადით ცოცხლდებოდა ნანახი და განცდილი, განსაკუთრებით კი — დედის სახე. ასე დაიწერა დიდი ტილი „დედა მშობლიური კუთხეში“.

წყაროსთან დაფიჭრებული ქალი დგას, თუნგულა კარგახანია იეისო და წყალი გადმოდის. ესეც დადა... („დედის ფიჭირები“).

წელიწადი არ მოზრუნდება, დარს რომ არ ეწვიოს, მშობლიური ღარულასა და მთებს არ მივხალისოს. შემოდგომის პირი იყო, შოდას თეთრი ქუდი ეტურა, უფრო ახლოს მოყვი-

თალი ფერდობები ჩანდნენ და სულ ახლოს კი — თითქოს სიცხედაც მოხრილიყო ასკლის ტოტი. ეს სურათი იქვე, მხატვრის ესოდან იმდებოდა და მალე ტილოზე გადასახდა („შოდა შემოდგომაზე“).

ძველებური ოდის უკან ტყეა, ტყეში ორგან შეავე წყალი მორაკარაკებს და იფერია ანული, რომლისგანაც დარდლები ღამაზ კალათებს წავენ. წყაროსთან შეისვენებს ხოლმე, ანუ ულის წილდებს დიდი დაიყრის და ბავშვობას გაისვენებს, კალათებს მოწნავს. ეს ნაისებური, კონტრ კალათები ახლა სახელისწონია და მხატვარის ზაფხულის დღეებს აგონებენ.

ოთხი წლის წინ ონსა და ამბროლაურის დიდი სიხარული ეწვია — გაიმართა უჩა ჯაფარიძის სურათების გამოფენა.

— ეს იყო ანგარიში ჩემი ხალხის წინაშე, — რა შევექმენი, რა ვაკეთე მას შემდეგ, რაც მწყემსობა მივატოვე...

ამას ამბობს შემოქმედი, რომელსაც ავეისტროში 60 წელი შეუსრულდება, რომლის ქინძლებებსაც იცნობენ არა მარტო საბჭოთა კავშირში, არამედ მის საზღვრებს გარეთაც, ადამიანი, რომელმაც მხატვართა არა ერთი თაობა აღზარდა.

1963 წელს მოსკოლში გაიმართა უჩა ჯაფარიძის სურათების გამოფენა. დიდი მოწონება ხვდათ „ბაბუს სიამაყეს“, „ეერთაწმინდას“, „საკოლმურნეო ბაზარს“, „დედის ფიჭირებს“, და კიდევ ბევრ ნამუშევარს.

სწორედ მაშინ მიანიჭეს საკართველოს სახალხო მხატვარს საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვრის წოდება, რაკი მისი ნახატები ასე ახლობელი ხდებოდა ყველასათვის, რაკი მისი ხელოვნება ასე მჭავთი და გასაგები იყო ყოველი ადამიანისათვის.

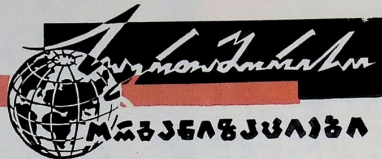
სწორედ ადამიანურით, ნათელი ჩანაფიქრით მოხიბლა დამჯავლებებები 1958 წელს ბრიუსელში მოწყობილ მსოფლიო გამოფენაზე უჩა ჯაფარიძის ტილომ — „შესხედრას“.

შორს სეანური კომპეგია. შვილიშვილთან ერთად მიმა-

(გაგრძელება გარეკანის მე-3 ვაგერზე).

დილა კახეთის ბაზარზე

0755სპო — გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალური დარეგულირება, რომელიც განიხილავს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის საკითხებს.

0755სპო — ეს არის ახალი ორგანიზაციის შექმნის მიზანმიმართული სახელმძღვანელო წიგნი ინგლისურ სახელწოდებით (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation) — განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის საკითხების გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია) პირველი ასოებისაა.

ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

ნათლებს, მეცნიერებისა და კულტურის საშუალებით მჭიდროდ განამტკიცოს ერებს შორის თანამშრომლობა, რათა უზრუნველყოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების პრინციპებისადმი პატივისცემა.

ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

1. მინერალური კონსერვანცია. იგი წარმოადგენს ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

ბიკ რეკომენდებული იქნება ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა შორის კონსერვაციის საშუალებების ინტენსიური, ფრანგული, ესპანური, რუსული, ბოლივიური, ინდონეზიური, ფრანგული, რუსული, ესპანური, ინდონეზიური, ჩინური, არაბული და ბინდის ენა.

2. აღმასრულებელი სპეციალური. იგი შედგება გენერალური კონსერვაციის მონაწილეობის მიერ ოთხი წლის ვადით არჩეული 24 წევრისაგან; საბჭო იკავებს ერთ-ერთ ადგილს.

გენერალური კონსერვაციის სესიებს შორის ორგანიზაციის ხელმძღვანელებს გენერალური დირექტორი, რომელიც მოქმედებს ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

3. გენერალური კონსერვაციის სესიებისა. იგი შედგება ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

ოქტომბრის 20-სა და ნოემბრის 4-ს შორის, ხოლო ამავე წლის 14 დეკემბრის იგი შედგა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიებისა.

არ დაბვილი!

ნახშირით, ცარიტით ან ჩირით შემოხაზულ წრის ცენტრში ერთი მოთამაშე დგას, დანარჩენები კი — ირგვლივ (წრის შემოხაზვასაც ცოდნა უნდა: ერთი დადგეს ცენტრში, ხელში ქამრის ან ბაჭრის თავი დაიჭიროს, მეორემ — ბოლო, გავიშოს, ირგვლივ შემოუაროს და თან, ნახშირით, ცარიტით ან ჩირით წრე შემოხაზოს).

მოთამაშეები ერთ-მანეთს აწყოლებენ ჩოგბურთის ბურთს და ხელით იჭერენ, თან ხელსაყრელ წამს ეძებენ, რათა ბურთი ცენტრში მდგომს მო-

არტყან. ვინც დააცილებს — ისევეა, — წრეში ჩამდგარს ცვლის. წრეში მდგომი კი ცდილობს აიცილოს ბურთი და თავისი ადგილი სხვას დაუთმოს.

თამაშის მთელი მირილი იმეობა, რომ ცენტრში მდგომმა სიმკვირცხვით, ხოლო გარეთ მდგომმა თვალის სისწრაფე და ხელის სიმარჯვე თუ არ გამოიჩინა, გვერდების აწვას ვერ გადაიტანება.

ეს თამაში იმითაც აირის სინტერესით, რომ მასში გოგონებიც მონაწილეობენ და სულაც არ უღებენ ტოლს ბიჭებს.

ლებით იგი კავშირს აშუქებს სხვადასხვა-
კატეგორიის მეცნიერებებსა და სკიკლიონ-
დასწრებს. იუნესკოს წევრ საბუნებისმეტყველო
მეცნიერებებს ეხმარება ეროვნული კომისიები.
ამავე პირობით იქმნება ეროვნული კომისიები.
და კომისიების კავშირი აქვთ იუნესკოს სამ-
ღვინოსთან.

იუნესკოს ბიუჯეტი შედგება მისი წევრის
სახელმწიფოების მიერ შეტანილი თანხებისა-
გან (შესაძლებელია რიცხვის მიხედვით), ვა-
ნერობაზედ ეწევილი თანხებისა და სხვადასხვა
ფონდებისაგან.

იუნესკოს სამდივნოს გაჩენის სხვადასხვა
დებარებაზე: განათლების, საბუნებისმეტყველო
მეცნიერებების, სოციალური მეცნიერებების,
კულტურის, მასობრივი ინფორმაციის,
დოკუმენტებისა და ბედიური გამოცემა-
თა და სხვ.

იუნესკოს პროგრამა ითვალისწინებს სავა-
ლდებლო და უფასო სწავლების დაწესებუ-
ლებების, განათლების საფუძვლების გან-
ვითარების (მაგალითად, აღდგენა-სარეაბილი-
ტაციის, სოციალური და საგანმანათლებლო
და დახმარების შენელება; მეცნიერული
გამოკვლევათა მფარველობასა და მისაღმა
დახმარებას და სხვ.

იუნესკოს მფარველობას უწევს პალესტინა-
ნიდან აღდგენილი არაბებს, ხელს უწყობს
ლოან-სოციალისტური ქვეყნების დაწესებუ-
ლებების განვითარებას. ცხოვრების პი-
რობების გაუმჯობესების მიზნით თაოსნობს
გაუწევს ადგილობრივ კვლევით ინსტიტუტ-
ების შექმნას (მაგ., ინდოეთისა და ისრაელში)
და იმპერს ატმოს მშენებლობის მიზ-
ნით გამოყენებისათვის ევროპაში.

იუნესკოს ხელს უწყობს კულტურულ მემ-
კვირეობათა დაცვას (მაგალითად, ნების
ინსტიტუტის ძეგლების დაცვა ახლოს მა-
ლილი კასაბლანს აგების დროს და სხვ.). იუ-
ნესკოს სწავლებით ხდება აღმოსავლეთის

ქვეყნების ხალხთა შემოქმედების თარგმნა-
მ გზით მისი წინააღმდეგობა წინააღმდეგობა
მამულის სტრუქტურის წინააღმდეგობა
უნაზრთობს თარგმნით აღდგენილათათვის.

იუნესკოს პროგრამა ითვალისწინებს სხე-
ცადურ ლინისტიკებს მის წევრ სახელმწი-
ფოებში ბიოლოგიებისა და მუსიკურების
სტუდიის გაფართოებისათვის; მასწავლებლობა
ნომინალისათვის; ექსპერტების გაზავების,
მწიფობილობათა მიწოდებისა და სტამბო-
ლების გამოყოფისათვის. მართალია, იუნეს-
კოს ბევრი რამ გააკეთა მსოფლიოს ჩამორ-
ჩენილ ქვეყნებში უნივერსიტეტის აღმშენ-
ების საქმეში, მაგრამ ამ მხრივ ჯერ კიდევ
ბევრია გასაკეთებელი.

იუნესკოს უფლებს არა აქვს ჩაერთოს ამა
თუ იმ ქვეყნის შინაგან საქმეებში. მისი წევ-
რის სახელმწიფოები პერიოდულად აწვდიან
მის ცნობებს განათლების, მეცნიერებისა და
კულტურის დარგში იუნესკოს ტყვემდებ-
ციების შესრულების შესახებ.

იუნესკოს წევრთა რიცხვი გაზრდილია
იხრდება: 1047 წელს— 88 სახელმწიფო შე-
დგება, 1950 წელს — 55 სახელმწიფო შე-
დგება, 1958 წელს — 89, 1956 წელს — 79, 1964
წელს — 118. 1964 წელს იუნესკოს წევრის
განაა საბჭოთა კავშირი, ზოლი შემდეგ უა-
რინისა და ბელარუსის საბჭოთა სოცია-
ლისტური რესპუბლიკები.
იუნესკოს სესიმა ყოველწლიურ აღმშენი-
რებულ შეხვედრულ-პროგრამულ ფორმალ
„კონგრესს“.

იუნესკოს მუდმივი სამყოფელი პარიზ-
შია.

ილია ტაბაღაძე.

კავშირები

გაკავშირებული პერიოდი

ბიოლოგიის მასწავლებელ-
თა ბუნებისმეტყველებლობა
აღმართის წარმოშობის სხვა-
დასხვა საკითხებზე. კლასი-
კური გეოლოგიის უსმენად.
— მასწავლებლებლო, უა-
დგილოდ წამოიძახა პირმა.—
მამართის მიზნით, რომ ჩვენ
წარმოშობითი ვართ მამო-
შობისაგან.

— დაწესარდი, პირ, —
უკასუხა გვერდით მკლამმა
ამხანაგმა, — ამა, რა სანიტე-
რისა თქვენი თქმის წარ-
მოშობის სტორია.

მე და მემკვრი

ერთ დღეს პატარა ერო-
ვეტმა თავის მემკვრის სე-
სილს კითხვა:

— ესისი, რომელია უფ-
რო აუტოტოტებილი? მზე თუ
მთვარე?

— რასაკვირველია, მთვარე; —
რადგან მზე დღისით
ანათებს, — მიუგო სესილმა.

სწავლულის პასუხი
ერთ მტელ სახელგანთქ-
მულ სწავლულს კითხვის:

— როგორ მამწიფით იმას,
რომ ამდენი რამ შეეცნა-
ვით?

— არასოდეს მცხვენოდა
სხვისთვის მეკითხა იმის შე-
სახებ, რაზედაც ბუნდოვანი
წარმოვლდა მქონდა.

ზრმა

გლახა იცლა ხილვე, თან
შეცავდა ძალი, რომელსაც
კისერზე ეცლა წარწერა:
„ზრმა“.

ერთი მგზავრი ყოველ დი-
ლით ამ ხილვე გადმოვლდა
და საბარდო კაცს ყოველ-
თვის რამდენიმე სუთი განი-
კითხავდა.

ერთხელ მგზავრს ეჩქარე-
ბოდა და ხილვე არ შეჩერე-
ბულა. გლახა მამონათვე გაუ-
დევნა და თავი შეასხინა:

— ბატონო, დღეს არავე-
რი მოგივლია.
— მე შეგივლია, თქვენ არმა
იყავით...

— რას ბრძანებთ, ბატო-
ნო, ზრმა მე კი არა, ჩემი
ძალია.

ფრანგულიდან თარგმნა
ნათელა შაჰინაშვილმა.

ორი
დროშა—
თამასუარი

არჩევან-არა-
დანიტ გაიყუ-
ვდა: ის გვეუ-

ფდა; დასურველია, ექვს-ექვსმა ან
შვიდ-შვიდმა ითამაშოთ, ისე კი, მო-
თამაშეთა რიცხვი სათამაშო მოე-
დინს ზომაზეა დამოკიდებული. შუა
მოედანზე გაავლეთ ხაზი. მოედნის
ერთ მხარეს ზეზე ჩამოკიდეთ ან
ქვეზე დაღვთ წითელი თესვაფარი,
მეორე მხარეს—თეთრი. თამაშის
მიზანია მოწინააღმდეგის თესვადრის
მოტაცება და საკუთარ მოედანზე
გადატანა. მოწინააღმდეგის დაბნევის
მიზნით, მეტოქის მოედანზე შეიძ-
ლებია ორი-სამი მოთამაშე ერთ-

დროულად შეიჭრას. შენს მოედანზე
შემოჭრილი მოწინააღმდეგე, რაც
შეიძლება მალე უნდა „ჩაჭრა“, ამი-
სათვის მხოლოდ ხელის მიკარგვაა
საჭირო. ჩაჭრილი მოწინააღმდეგე
ვალდებულია მანამდე იდგეს ადგილ-
ზე, ვიდრე რომელიმე თანაგრძობელი
არ გაინათვისუფლებს—ხელს არ დაა-
დებს. გამართლებულია ის გუნდი
თვალეთა, რომელიც უფრო მალე
გადმოიტანს თავის მოედანზე მოწი-
ნააღმდეგის თესვაფარს.

წ. ლუბაჟილი.

ორი ძმა და ერთი ლომი

მოსამბიის მედიკომა ეოკიმ ხანსამ ამას წინათ თავისი ძმა ლუჩო უცლო-ზელ დალუგვას გადაარჩინა. ლუჩოს უყვარდა ლომი დაცხა თავს. ამის შესა-ველმა ეოკიმმა ნადირთა მეთესს უნა-ფიცი დაეხმარა და ეოკიმს მოუბრუნდა. ეს უნაყნენელი ინსტიტუტად მოგზაუ-რთა ლომის ფაფარს და, ზედ თავის სახე-სთან, საწარლად დაღებულნი ხანა რომ დაინახა, მცეს მთელი ძალით უყინა

ზებრები ერმეიან ლომს

გერმანელი ზოოლოგი ხანს კლინგერი, რომელიც წლების მანძილზე სწავლობდა აფრიკაში ზებრების ცხოვრებას, მოგ-ვითხრობს თუ რა ზებრთა ებრკვიან ეს ცხოველები ლომებს. ზებრას ჭოგი თურ-მე გაბედულად ესხმის თავს „ნადირთა შეფეს“. მეცნიერს თავისი თვალთ უნა-ხავს, როგორ მისდევდნენ ზებრები ლომს: წამოეჭრენ თუ არა, მკისეც გარს შემოეჭრენ. ლომი იძულებული გახდა დამორჩილებოდა მათ და ერბინა იქით, საითაც ჭოგი მიზრბოდა. ბოლოს-დაბოლოს, ლომს არაქათი გამოეცა და ზებრებმა უმოწყალოდ გათქერეს იგი.

ძალღი მემგობრობას პაბას

ერთ იუკოსლაველ მონადირეს ჰყავს ძაღლი და კატა, რომლებიც ერთმანეთს გულითადად შეგობრები არიან. ცხადია, აქ ვახაკებო არაფერია. საუკრის მხო-ლოდ ის, რომ, როცა მონადირე ძაღლის თანხლებით სანადირად წადის, კატა უო-ველდობს თან მიჰყვება მათ და ძაღლან აქტიურ მონაწილეობას აღებს კურდღ-ლების დაჭერაში, სამაგიეროდ, შინ ძაღ-ლი ეხმარება კატას თავებზე ნიღბრო-ბაში.

ცხვირზე. მოულოდნელობისაგან გაოგენ-ბული ლომი ხანამ გონს მოვიდოდა, დუ-ჩიომ მას ტყუილები დაეყარა და სტული გააფრთხობინა.

მამიღის ძალაუფლება

იცით, როგორ ითარგმნება საშინელი სიტყვა ბიუროკრატიაზე? „ბიუროა“ ფრანგულად მაგიღას ჰქვია, „კრატოს“— ძალა, ძალაუფლება. მამასადავ, ბიუ-

რკრატოზში არის მავლის ძალაუფ-ლება, ანუ, სხვანაშად რომ ვთქვათ, მთელი დროის გატარება მავლისთან. ქაღალდების ტყეობაში, ცხოვრებისა და კომუნიკაციების ადამიანებისაგან მოწყვეტი-ლად.

სამართო მნა

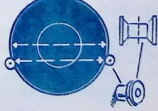
რომელიც ფოტოგრაფი ეტორე სენი ძალზე ვიწრო სპეციალობის კაცია: იგი მხოლოდ ძაღლების სურათს აღებს. თუ-მცა არც თუ ისე ილია— აიძულა რომ-ღვამე კლიენტო რამდენიმე ხანს გაუნძრე-ვლად უპურებდეს ფოტოგრაფიის ობი-ექტებს. „პირველ ხანებში ძეღისა და ძეხვის საშუალებით ვედილობდი მშინის მიღწევას, — ჰყვება ეტორე სენი, — მა-გრამ ამ ტრუეს სახარბიელო შედეგად არ მოყოლია“. მოხერხებულმა ფოტო-გრაფმა ბოლოს მიიღო მონახა „საერთო ინა“ კლიენტთან: ფოტოგადაღების წინ სენი ორჯერ პრანაინად ჩაუყვებდა ხო-ლმე, შემდეგ კი მკაცრად ჩააშტრებდა თვალდში ძაღლს. „ეს ზებრის სრულიად უსურარია“, — ტრაბახობს ფოტოგრა-ფი.

მინის ქილას სშირად ხუფი მუიდროდ არ ეხუ-რება, — იხმარე რეზინის ორი რგოლი (წამლის შუ-შებს რომ ახვევია თავზე, ისეთი) ისე, როგორც ეს ნახატზეა — ხუფს პერი-ადარ შეეპარება.

იშვითადაა ხოლმე, რომ ავტომატური კალმის მელნით „დატენისას“ თი-თები არ დაითუბუნის კაც-მა. ჩამოპაციეთ მუდმივ კალამს ქაღალდი, ისე როგორც აქ ჰხატია, ამო-ტუმბეთ მელანი, შემდეგ ეს ქაღალდი კალმის გასა-წმენდადაც გამოავადე-ბათ.

მიამაგრე კედელზე შუ-აზე გადაჭრილი ორი ძა-ფის კოჭი და მრგვალი ვარცხლიასთვის შესანიშნავ „საკიდს“ მიიღებ (დააკე-ვინდი სურათს). გააკე-თე სამზარეულოში ეს იოლზე-იოლი მოწყობი-ლობა და ამით დიდად გაახარებ ოჯახის დია-სახლისს.

ხარა ნიგნეჭი

ორბი

„მეგობრები და ნაცნობები“ — ასე დაარქვა თავის წიგნს მისივე კორმუნომა, რომელიც ამ დღეებში გამოვიდა წიგნის ბაზარზე.

ჩემს სხვადასხვა წიგნში უამრავი მხიარული ბავშვი ცხოვრობს — გაიკა („სასლი ჩერიომუშაებში“), სტიოპა („უკრადედებიაში საფრისობელა“), მიაკიშა („სოხალ, გაპუსტიკინ“), ტიტე და ეტიმი („შამანსოკოს ქოლგები“) და მრავალი სხვა. მე მოვიწვიე ეს გოგო-ბიჭები ერთ მხიარულ წიგნში, რომ ერთმანეთის გვერდით იცხოვრონ, როგორც ძველმა მეგობრებმა და ნაცნობებმა. — წიგნს მისივე კორმუნოვი

იმეძლა, არც თქვენ ინანებთ თუ წაიკითხავთ ამ წიგნს, მისი გმირების სახით გაიჩინეთ ახალ მეგობრებს და ნაცნობებს.

დავით სულთაშვილი თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე ეწეოდა ლიტერატურულ მოღვაწეობას. მისი ნაწარმოებების მთავარი თემა საკავშირელო რევოლუციური მოძრაობის განვითარებაა.

„ჩიკორი“ — დავით სულთაშვილის ერთ-ერთი პოპულარული ნაწარმოებია. ჩიკორი — ახალგაზრდა რევოლუციონერისათვის შექმნილი სახელია. ამ ახალგაზრდის მოუსვენარ, სიფათთა და მოხალის რწმენით აღსავსე ცხოვრებაზე მოგვითხრობს ავტორი.

„ნაკადულმა“ გამოსცა ბავშვიური მწერლის მუსთაი ქარიშხლის მოთხრობა „სამყება“. მოთხრობა ავტორის თანამემამულე ბავშვებზე მოგვითხრობს.

„ამ მოთხრობაში გამოგონილი თითქმის არაფერია. — წერს ავტორი, — 1950 წელს ვეცხოვრობდი ერთ პაწაწინა აულში, რომელიც ურალის შიგნში მდებარეობდა. ჩემი მომავალი მოთხრობის გარეობაც სწორედ იქ გაეცანა, შემევიყარდნენ და გადაეწყვიტებ შეამზნა თქვენთვის ზოგიერთი რამ მათ შესახებ.

ბენდერი ვიქნები, თუ ჩემი მოთხრობა ოდნავ მაინც გაგრძობიანებთ ჩემი მიწის სითბოს, დაგანახებთ ჩემი ცის სილამაზარდეს და, რა თქმა უნდა, გაგრძობიანებთ ჩემი პატარა გმირების გულების ცემას...“

ჩვენმა მკითხველმა მიიღო ვ. იანის მოთხრობის „ფინიკიური ხომალდის“ ასალი გამოცემა.

რამდენიმე წლის წინათ, სიძველეთა მოყვარულმა, ექიმმა ვიქტორია მორტონმა, მცირე აზიის ნაპირებზე, საიდში, გათხრების დროს, შვიდი მეტრის სიღრმეზე ბიბლიოთეკა იპოვნა. ამ ადგილას ოდესღაც ცნობილი ფინიკიური ქალაქი სიღონი მდებარეობდა. ამ ბიბლიოთეკის წიგნები სულაც არ ჰგავდა ჩვენს წიგნებს. ისინი თანაბარი ზომის უამრავი თხის ფილისაგან შედგებოდნენ, ფილებზე ასოები იყო გამოსახული...

მეცნიერებმა ამოკითხეს და თარგმნეს ფილებზე ნაწერი: უძველეს სამედიცინო, ასტროლოგიურ და ისტორიულ თხზულებათა ნაწყვეტებს შორის წააწყდნენ ვიღაც მესღვარის უფრო გვიანდელ ჩანაწერებს; მესღვარი მოგსაუბრობს დროს საკუთარ თავზე გადამხდარ ამბებს აღწერდა. სწორედ ეს ჩანაწერები დაედო საფუძვლად მოთხრობას „ფინიკიური ხომალდი“.

ორბი არწივზე უფრო ღილი, ხოლო სვაჯზე ცოტა მომცრო, მტაცებელი ფრინველია. სხვადასხვა ქვეყანაში მცხოვრები ორბები ფერთა ცოტათი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, მაგრამ საერთოდ მკრთალფეთქიან არიან, ანა ზურგზე გადაკრავთ რუხი ფერი. ორბის თავი და მოგროძო კისერი თეთრი დანდლითაა დაფარული, აქვს ყუთილი ნისკარტი, რუს ფენებზე — შავი კლანჭები.

ორბი ბუფეს იკეთებს მიწაზე, გამხმარი ბალახის და ხის ტოტებისაგან, ანა კლოვან ჰრილბესა და ღრეგზო. შეიძლება ზოგჯერ ხეზეც ბუფობდეს. საოცარია ის, რომ ახეთი ღილი ფრინველი მხოლოდ ერთ კვერცხს დებს. ბარტყი 50 დღეში იჩეკება. ორბი 120 წელზე მეტს ცოცხლობს.

ორბი იკვიება ცხოველთა ლესით. არწივებით ნავარდობს პაერში, მაგრამ მიწაზეც იხლავდა დარბის, რაც არც ერთ სხვა მტაცებელ ფრინველს არ შეუძლია.

**ოპილისკი ევროპა-აზიის
სახსრავი**

ევროპა-აზიის გეოგრაფიულ საზღვარს საინტერესო ისტორია აქვს. ჯერ კიდევ ძველი ბერძნები ფიქრობდნენ, ევროპა ურალის ქედიდან გამოშლინარე მდინარე-ბამდე არის გადაკეცილი. მაგრამ შემდგომ ეს მოსაზრება თანდათან დიკარგა და XVIII საუკუნემდე ევროპისა და აზიის საზღვრად მდინარე დონს თვლიდნენ.

1736 წელს რუსმა გეოგრაფმა ტატიშჩევმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ ევროპისა და აზიის საზღვარი ურალის ქედი იყო. მის გამოჩენილმა შედეგმა გეოგრაფმა სტრალენბერგმა დაუჭირა მხარი.

ოპილისკი აზიის ცენტრში

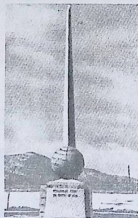
იქ, სადაც ერთმანეთს ერთვინ მთის მდინარეები ბი-ხემი და კიხეში, იწყება მძინვარე ენისეის სათავე. ნახევარი საუკუნის წინათ აქ დაარსებულ იქნა ქალაქი კიხილი. ახლა ეს ქალაქი საბჭოთა ტუვის დედაქალაქია. რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე კიხილში, ენისეის სანაპიროზე იდგა ოპილისკი წარწერით: „აზიის ცენტრი“.

ახლა ამ ადგილზე აგებული ახალი ლამაზი ოპილისკი,

აქედან მოყოლებული, დედამიწის ამ უზარმაზარი ნაწილების საზღვრად ურალის ქედი და მდინარე ურალია აღიარებული.

ამ სურათზე გამოსახული ოპილისკი სწორედ ევროპის სიამანზე—ურალის ქედის ერთ-ერთ უზანზეა აგებული.

რომელიც აზიის პირობით ცენტრად არის მიჩნეული.

ჯ. ჩარაშინი — გამარჯება, მი-სოი (ლექსი) . . . გარტა . . .	1
ს. შაფრინი — უნ ხარ იმედი ზვალსა (ლექსი) . . .	1
მ. საბარაძე — გულნაო, ნუგარი და ხვეები (ნარკვევი) . . .	2
რ. ძორაძე — ჩემი კარგი მეგობარი (მოთხრობა) . . .	5
ოქროს საწმისი	7
პ. გრიგაშვილი — კობა ჩოხელი (ნარკვევი)	8
რ. ჩხიძე — როგორ ვიღებო კილოფილს (წერილი, დასასრული)	10
მ. შუბლაძე — ბა, შემოალო კარი მისმა (ლექსი)	13
ს. ცაიშვილი — რა სახით მოაღწია ჩვენამდე ვეფხისტყაოსანმა (წერილი)	14
მ. კაპუშინი — ვიდრე ცხოვრების დღე გზაზე გავიდოდე... (წერილი)	17
ნ. სლადკოვი — სახალღები მიწის ქვეშ (მოთხრობა, თარგმანა ქ. ჯიშარიანმა)	20
ნ. ლინეზაძე — ურა ჯაფარიძე (ნარკვევი)	26
ბ. ბაბაძე — იუნესკო (წერილი)	28
ზ. ლეშაშვილი — თამაზობები (წერილი)	28
უცხოური იუმორი	29
გამოგადებები	30
ქალღმერთი სარკე	30
ახალი წიგნები	31
ბუნების კარი	31
საინტერესო თემაზე	32

გარეკანის პირველი გვერდის მხატვრობა — იური ძლიბაძისა.

მთავარი რედაქტორი ბაბუღია შვილია.

სარედაქციო კოლეჯია: ვილიკი ბერიძე, შოთა ბაბუღია, ნოდარ გუბაშინი, ჯუანშერ კვარაცხელია, სიმონ კლიაშვილი, შუკანა ლიბანიძე, ჯუანშერ ლეშაშვილი (პ/მე. მდივანი), მარკვიანი, თინათინ სახსრანიძე, ბაიოჯი ფოცხიშვილი (სამხატვრო რედ.).

წიგნი მისამართი: ოპილი, პლტანის 81 ტელეფონი: რედაქციის — 1175 3/მე, მდივანის — 5-0743

„ПIONEPI“. На грузинском языке. Адрес редакции: Тбилиси, пр. Шахматова, 91. გამომცემლობა ანკაფლია. ფე 63008 ტრ. 41.000. ჰარ. ფორ. ჩაოდ. 41/1, უფ. ფორ. ჩაოდ. 2. ხელმოწერ. დასაბ. 26/VI-96 წ. სტამბის შეჯ. 1131. გამომც. შეჯ. 109. საქ. კვ. გამოცემულია სტამბა X 1. რედაქციისა შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდება.

უბები
20
კაბიკი

უჩა ჯაფარიძე

მთიანეთი

ვალ მოხუცს გზად მთამსვლელი შემოეყარა... მოხუცი მოხიბ-
ლა უცხო ვაჭარის იერმა და გადაწყვეტილებამ — დაიმორ-
ჩილოს მთები...

მთებისკენ დაძრულ ვაჭარს მოხუცი გზას ულოცავს...
„შეხვედრას“ ჯერ მოსკოვის საკავშირო გამოფენაზე ვერგო
ვერცხლის მედალი, შემდეგ კი ბრუსელში. მედლის დიპლო-
მი სახელისონში იმ დიდი კომპოზიციის ფოტოსურათთან
ჰკლიდა, რომელსაც „სამაისო დემონსტრაცია“ ეწოდება. იგი
თბილისის მარქსიზმ-ლენინიზმის მუზეუმის ფილიალშია და,
სწორედ ამ — კედლის მხატვრობაში მიიღო 1942 წელს უ. ჯა-
ფარიძემ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატობა.

შემდეგ, „შეხვედრა“ ამერიკაში იყო გამოფენილი და იქი-
დან აღარ დაბრუნებულა; იგი მხატვრობის დიდ მოყვარულ
ეიზენშტაინერს მოსწონებია...

უჩა ხატავს დიდებისთვისაც და პატივებისთვისაც. მას
არა ერთხელ გაუფორმებია ჟურნალები „პიონერი“ და „დი-
ვიან“. ეს ჟურნალები მხატვარს სათუთად შეუნასავს — ზოგი-
სათვის ყდა მოუხატავს, ზოგისათვის — შიდა გვერდები.

— სწორედ გუშინ ვთავაღიერებდი მათ. — მაგიდაზე
ეწყო 12-13 წლის წინანდელი ჟურნალები.

კვლავ ვაგლებ თვალს „სამხარს“, „წისკვილს“, „იმერულ
ნატურმორტს“, გალაკტიონის, კორნელი კეკელიძის პორტ-
რეტებს, „ფლორენციას“, ეკატინს დიდი კომპოზიციისათვის —
„პირველი თვითმფრინავი რაკეტი“ (დუროიან სახლებს
შორის თავმჯდომარეობს დეპეტი გოცებულის მესექერთან ფო-
ლადის ჩიტს)... აქვია „ხევაური“, „მეფის თბილისი“, „ტი-
რიფები“, მდინარე ვერას ნაპირზე „დაჭერილი“ გაზაფ-
ხულის სურათი.

ცამეტი კომპოზიცია შექმნა უჩა ჯაფარიძემ „ვეფხისტყა-
ოსნის“ შინაარსზე. შოთა რუსთაველის საიუბილეოდ განზრ-
ხული ჩანაფიქრიდან ჯერ მხოლოდ ორს შეასხა ზორცი —
ერთს გრაფიკაში, მეორეს კი ფერწერაში. ორივე მათგანი ნეს-
ტანია, ერთი — ნაღვლიანი, ჭაჭეთის ციხეში დატყვევებული,
მეორე — თეთის სამოსში გამოწყობილი, თავდახრილი და პა-
ეროვანი, იდუმალი ხალისით სასუბე. ასეთად ესახება მხატვარს
ნესტანი, როდესაც მას პირველად დაჰქარა თვალს ტარცილმა...

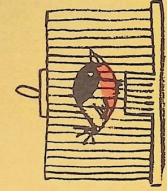
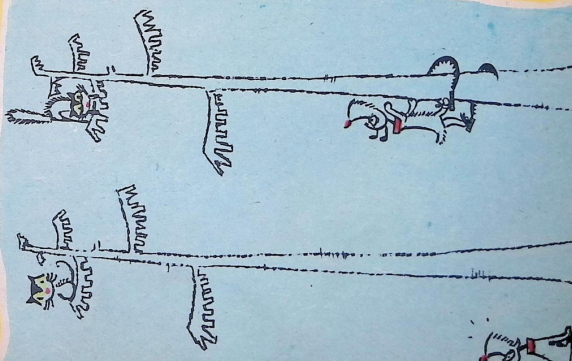
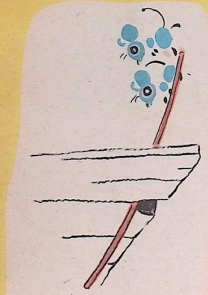
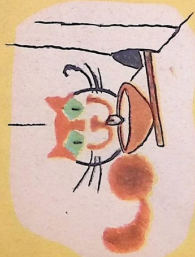
ახალ ჩანაფიქრთან ერთად მხატვარი ახალ გამოხსახვე-
ლობით სამულებებსაც ეძებს — ამიტომ შეურევია ერთმანეთ-
ში ტემპერა და გუაში, ამიტომ განაგრძობს ნესტანის ტყვე-
ობის ვარიანტების ხატვას.

ასეთია შემოქმედის ბუნება, მოუხვენარი და მოუღვლეო,
რომელსაც სიცხადეს კარნახობს დღე და ნათელი, იდუმალებას
კი — მთვარიანში მოჭაქათე ნიკორწმიდა და რიონის ხეო-
ბაში ჩაფრენილი ბარაკონი...

ხატავს, ხატავს და, რასაც ჰქნის, — სიყვარულით უძღე-
ნის საჭარბველოს...

ბიძეური კალბი

ბავშვი ბუბუბუბუ

მხატვარი ილია დოთაშვილი

